

„მოგზაური“ წელი-
წადში ღირს 5 მან.
ნახევარ წლით 3 მ.
ცალკე ნომერი 10 კ.
ადრესი: თფილისი,
ნიკოლოზ ქ. № 44.

მოგზაური

უკველკვირული ჟურნალი

რედაქცია, ლია ხუ-
ციშვილის ქ.
მისამართი: თფილისი
10 სათ. შუადღის
1 საათამდე, და სა-
ღამოს: 6 სათ. 7 სა-
ათამდე.

№ 35.

კვირა, 25 სექტემბერი 1905 წლისა.

№ 35

შინაარსი: სომხის ბურჟუაზია და მისი დამცველები, ფ. მახარა-
ძისა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—დაბა სოფლის ამბები.—რუსეთის მდგომარე-
ობა.—შინაური მიმდინარეობა.—რუსეთის ქრონიკა.—უცხოეთის ამბები.
—იგი სხვა სხვები სხვა... თაგუნასი.—საკუთარი სახის დანახვა,
ფ. მახარაძისა.—სომხის იდეოლოგიები, ხეჩოსი.—ბაქოს მდგომარეობა,
კ.—კისა.—თფილისის ტრამვაი და მისი მოსამსახურეები, კ. იმ—შვილი-
სა.—პეტერბურგის ფარმაცევტების კრება.—განცხადებები.

სომხის ბურჟუაზია და მისი დამცველები.

ჩვენ აქამდის შემთხვევა არ გვქონებია განსაკუთრებით სომ-
ხის ბურჟუაზიის შევხებოდით და მისი გაუმძღვრებელი მადა და შო-
ვინისტური მიმართულება გამოგვეჩვენებია. ჩვენ როცა
ბურჟუაზიაზე გვიხდებოდა წერა, ჩვენ მხედველობაში გვქონ-
და საზოგადოთ ყველა ქვეყნის და ყველა ერის ბურჟუაზია,
და მხოლოდ ზოგიერთ შემთხვევაში თუ მოვიხსენიებდით ქარ-
თველ ბურჟუაზიას. ყველასათვის აშკარა უნდა იყოს, რომ
არსებითათ სხვადასხვა ერის ბურჟუაზია არაფრით განსხვავდე-
ბა ერთი მეორისაგან, განსხვავება შეიძლება მხოლოდ ისეთ
წვრილ რამეებში იყოს, რასაც სრულებით არავითარი მნა-
შენელობა არა აქვს, და როცა თქვენ ერთი ერის ბურჟუაზია-
ს ახასიათებთ, ამით რამდენიმეთ ახასიათებთ სხვა ერის ბურ-
ჟუაზიასაც. ბურჟუაზიის ბუნება, მისი აღორძინება და ზრდა-
განვითარება დაახლოებით ყოველგან ერთნაირათ, ერთნაირი
საშუალებებით, ერთნაირი გზით ხდება. ეს საშუალება, ეს
გზა მშრომელი ხალხის გაყვლეფაა, პროლეტარიატის ეკონო-
მიურათ და პოლიტიკურათ დამონებაა. მაგრამ ბურჟუაზიის
აღორძინებასთან ერთათ, მეტი თუ ნაკლები სიჩქარით, ხდება
პროლეტარიატის, როგორც ცალკე საზოგადოებრივი კლას-
ის, გამოღვიძება, მისი კლასობრივი შეგნების განვითარება.
თუ თქვენ საზოგადოებრივ ურთიერთობის დაფასებაში თუ
აწონ-დაწონაში კლასობრივი ბრძოლის იდეით ხელმძღვანე-
ლობათ და საზოგადოთ ბურჟუაზიის წინააღმდეგ პროლეტა-
რიატის ინტერესებს იცავთ, ყოვლად შეუძლებელია, რომ
თქვენ იმავე დროს რომელიმე ერის ბურჟუაზიის მომხრე
იყოთ რამეში, ან მის საქციელს ამართლებდეთ. ამას თხოუ-
ლობს უბრალო ლოდიკა და სალი მსჯელობა. მაგრამ, სა-
უბედუროთ ასეთ ლოდიკას და ასეთ მსჯელობას მოკლებულია
ყველა ერის ბურჟუაზია და მისი იდეოლოგიები. ქართველი
ბურჟუაზია და მისი იდეოლოგიები უეჭველათ სომხის და სხვა
აღვილობრივ ბურჟუაზიის წინააღმდეგ არიან ამხედრებული
და პირიქით: სომხის ბურჟუაზია თავისი დამქაში-იდეოლოგიე-
ბით სხვა ერის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ იბრძვიან. მაგრამ
პროლეტარიატისათვის სულ ერთია, რომელი ერის ბურ-
ჟუაზია ატყავებს და კრეკს მას, თუ იგი რამდენიმეთ
მაინც შეგნებულია. მისთვის სულ ერთია სომხის, ქართ-
ველის თუ რომელიმე სხვა ერის ბურჟუაზიის ჯიბეში
ზადადის მისი შრომის ნაყოფი, ქართველი სომხის თუ სხვა

ერის ბურჟუაზია სუქდება მისი ნაშრომ-ნაოკლარით. მხო-
ლოთ ბურჟუა-ლიბერალი ანუ ბურჟუაზიის იდეოლოგი გამო-
დის და ეუბნება მას: ეს სომეხია და ის ქართველი. და ამი-
ტომ შენ იმათ ერთნაირათ ნუ მოექცევი. როგორც სომეხი
მუშა, შენ სომეხ-კაპიტალისტის წინააღმდეგ არ უნდა წა-
ხვიდე, ის ჩვენია. ის ჩვენ საერთო ინტერესებისათვის ზრუ-
ნავს, იგი ინახავს სკოლებს, სცემს გაზეთებს და აძლევს შე-
წირულებას ჩვენ მღვდლებს და ეკლესია-მონასტრებსო. ასევე
იქცევა ქართველი ბურჟუაზიის იდეოლოგიც, რომლის თვალ-
ში ქართველი კაპიტალისტი რაღაც სუსტი და შესაბრალოსი
არსებაა, რომელიც ქართველი მუშების დახმარებას საჭირო-
ებს, რათა სხვა ერის ბურჟუაზიის მეტოქეობა გაუწიოს და
მით ჩვენი კულტურა წინ წასწიოსო. ყოველივე ეს ანბანური
ქეშმარიტებაა, და თუ ჩვენ აქ ამის განმეორება, დაგვიკრდა,
ეს მხოლოდ იმიტომ. რომ „მოგზაურში“ დაბეჭდილმა ჩვენმა
წერილმა „სომეხების და თათრების ურთიერთობა ამიერ-კავკასია-
ში“ (№ 33) დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია, როგორც მწერლო-
ბაში, ისე საზოგადოებაშიაც. ეს მითქმა-მოთქმა უმთავრესათ
იმაზე არის დამყარებული, რომ ჩვენი შეხედულება სრულებით
ვერ გაუგიათ, ან უფრო მართლი რომ ვთქვათ, არ მოუნდო-
მებიათ მისი გაგება. ეს ასეც უნდა მომხდარიყო, თუ შე-
დველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, თუ რა წრეებში გა-
მოიწვია ჩვენმა წერილმა მითქმა-მოთქმა. რადგანაც მე ხსე-
ნებულ წერილში განსაკუთრებით სომხის ბურჟუაზიაზე
მქონდა ლაპარაკი, და ვკიცხავდი მის შოვინისტურ მიდრე-
კილებას, ამიტომ მოსალოდნელი იყო, რომ ჩვენ ამას არ
გვაპატიებდენ უწინარეს ყოვლისა სომხის ბურჟუაზიის იდეო-
ლოგიები. მეორე მხრით, ვინაიდან ჩვენ იქ აშკარათ დავგ-
მეთ სომხის ბურჟუაზიის და მისი იდეოლოგიების ოინები
სომხის პროლეტარიატის მოსაცდუნებლათ ნახმარი, ამას ჩვენ,
რა თქმა უნდა დიდ სამსახურში ჩავვითლიდა ქართველი ნა-
ციონალისტები, ე. ი. ქართველი ბურჟუაზიის იდეოლოგიები.
და აი სწორეთ ასე მოხდა.

უპირველეს ყოვლისა ქართველ ნაციონალისტების ორ-
განომ „ცნობის ფურცელმა“, ხსენებული წერილის გამო პი-
რველათ საჯაროთ გამოაცხადა, რომ ჩვენ, ე. ი. ქართველი
ნაციონალისტები, სავსებით ვეთანხმებით ბ-ნ მახარაძისა.
ერთი ვაკითხოთ: რაში? შეიძლება ხსენებულ ორგანოს ეგო-
ნა, რომ ჩვენ სომხის ხალხს ვაძაგებდით და არა სომხის ბურ-
ჟუაზიის? ან შეიძლება მისი აზრით, სომხის ნაციონალისტების
და სომხის ბურჟუაზიის იდეოლოგიების ძაგება ქართველ ნა-
ციონალისტების და ქართველ ბურჟუა-ლიბერალების ქებაა?
სხვა ნაირათ ჩვენ ვერ აგვიხსნია, რას ნიშნავდა „ცნობის
ფურცლის“ მხრით თანაგრძნობის გამოცხადება. ერთი სიტ-
ყვით, ჩვენთვის გაუგებარი დარჩა, თუ რა იყო ქართველი
ნაციონალისტებისთვის ჩვენ წერილში მაინცა და მაინც სა-
სიამოვნო... რაც სომხის ბურჟუაზიის შესახებ ვთქვით, ეს

ჩვენ ქართველ ბურჟუაზიზმს გვაქვამს, ვამბობთ და ვიტყვი. სულ სხვა ახალი ხომხური გაზეთი „არშალუისი“, რომელსაც ჩვენი სომეხი ამხანაგი „მყვირალას“ უწოდებს. ჩვენ კარგათ ვიცოდით, რომ სომხის იდეოლოგები ჩვენ არ გვაპატიებდნენ სომხის ბურჟუაზიზმს მართალი სიტყვის თქმას, ვინაიდან ეს მართალი სიტყვა მისთვის მეტათ მწვავეა, და „არშალუისმა“ გაცვეთილი ლიბერალური ფრაზეოლოგიით შეიარაღებულმა, გამოილაშქრა ჩვენ წინააღმდეგ. მან ისარგებლა ჩვენი წერილის ცალკე სიტყვებით და წინადადებებით წერილის საერთო მიმართულებასთან დაუკავშირებლათ და ის დასკვნა გამოიყვანა, რომ ჩვენ ვითომც ცნობილსუფორინებთან, მეშჩერსკებთან, კომაროვებთან და tutti quanti-ებთან ერთათ კაციჰამიობას ვქადაგებდეთ, ერთ ერს მეორე ერზე ვუსვდეთ და მათ შორის მტრობას და ქიშპობას ვთესვდით. აქ კი პატივცემულმა ორგანომ, კოტა არ იყოს, მეტის მეტათ გადააჭარბა. სულ გაუგებელი უნდა იყოს კაცი, რომ ჩვენსა და სუფორინებსა, მეშჩერსკებსა და კომაროვებს შორის რაიმე მსგავსება დაინახოს. ამიტომ ეს ბრალდება ჩვენ სრულებით არ გვეხება, და იგი უფრო „არშალუისის“ მსგავს გაზეთებს უფრო შეეფერის.

რას ვამბობდით ჩვენ თავის წერილში სომხების შესახებ? მთელი სომხის ერი გვყავდა ჩვენ მხედველობაში, თუ მხოლოდ სომხის ბურჟუაზია? საკმარისია ჩვენი წერილი ბოლომდის გადაიკითხოთ, რომ ამის შესახებ ყოველივე ეჭვი გაგეფანტოთ. მართალია, ერთ ადგილას ჩვენ წერილში ნათქვამია, რომ „სომხები მუდამ ეამ თავის მალალ კულტურულ და განმანათლებელ ღვაწლზე გაიძახიანო“, მაგრამ ყველასათვის აშკარა უნდა იყოს, რომ აქ სწორეთ სომხის ბურჟუაზიის იდეოლოგებზე და ნაციონალისტებზეა ლაპარაკი და არა საერთოთ სომხის ერზე. ჩვენი წერილის დედა აზრი იმაზეა აშენებული, რომ სომხის ბურჟუაზიამ თავის ინტერესების დასაცველათ ისარგებლა ყველა იმ განსაკუთრებული პირობებით, რომლებშიაც იმყოფება საერთოთ მთელი სომხის ხალხი, და განსაკუთრებით სომხის პროლეტარიატი. სომხის ბურჟუაზიამ ისარგებლა ამ განსაკუთრებულ პირობებით და სომხის ხალხში გაავრცელა ის აზრი, რომ ყველა სომხები, განურჩევლათ წოდებისა და მდგომარეობისა, ერთი პირობებში იმყოფებიან, ყველანი ერთნაირათ იტანჯებიან გარეშე მტრებისგანო. რადგანაც სომხის ხალხი დაქსაქსულათ ცხოვრობს სხვა და სხვა ქვეყნებში, რადგანაც მისი შვილები დაშორებული არიან ერთი-ერთმანეთისაგან, რადგანაც მათ არა აქვთ საკუთარი სახელმწიფო, ამიტომ ამ ყალბ შეხედულებას ხალხში ნიადაგი დაუჩრჩია. რაც დრო მიდიოდა, სომხის ეკლესია და სომხის ენა სულ უფრო და უფრო იდევნებოდა, და ამიტომ ყალბი შეხედულება სულ უფრო და უფრო ფეხს იკიდებდა სომხის ხალხში. ეს გარემოება ძრიელ აბრკოლებდა და აბრკოლებს დღესაც სომხის მუშა ხალხში, როგორც ქალაქის, ისე კიდევ უფრო სოფლის, კლასობრივი შეგნების ვანვითარებას. სომხის მუშა ხალხში კლასობრივი ბრძოლის იდეა ვერ იქნა ჯეროვანათ შეტანილი, და ამაში თუ ვინმეა დამნაშავე ეს უწინარეს ყოველისა სომხის ბურჟუაზიის იდეოლოგები. სომხის მუშა იყვლიფება არა მარტო როგორც მუშა, არამედ კიდევ უფრო, როგორც სომეხი. აქედან არავენ იფიქროს, რომ ამას მარტო სომხის ბურჟუაზია ჩადის. სრულებითაც არა ასე იქცევა ყველა ქვეყნის და ყველა ერის ბურჟუაზია, მაგრამ ყოველგან ერთნაირათ ვერ გაყავს მას ცხოვრებაში თავისი განზრახვა. არ შეეცდებით თუ ვიტყვი, რომ დღემდის სომხის ბურჟუაზიას ამ მხრით ბადალი არ ყავდა. მხოლოდ ამ უკანასკნელ დროს უღალატა მას რამდენიმეთ ბედმა. და მარტაც,

სომხის პროლეტარიატი ხომ მუდამ ისე ბრძოდა არ დარჩებოდა. და ამ უკანასკნელ დროს მაშინაც ილვიძებს შეგნება-ღარელ-ნელა ვითარდება კლასობრივი თვითცნობიერება. მაგრამ სანამ ამ მხრიდან მზადდებოდა სომხის ბურჟუაზიის დამარცხება, მოულოდნელათ მას თავზე დაატყდა სომხებსა და თათრებს შორის ატეხილი უთანხმოება, რომელიც აშკარა ომით გარდაიქცა. ნურავის გონია, რომ ვითომც ჩვენ ამ ჟღერა-ხოცვის ბრალს სომხის ხალხს ვდებდეთ, ან და ის გვეთქვას, რომ ვითომც სომხებს არ უნდა გავწიათ წინააღმდეგობა, როცა იმათ თათრები ეცემოდნენ და ხოცვიდნენ. ეჭვი არ არის, რომ სომხის ბურჟუაზიის არ სურდა ეს სისხლის ღვრა, რადგანაც ეს მისთვის საზარელოა, მაგრამ მეორე მხრით მის მოღვაწეობას აუცილებლათ ეს უნდა მოყოლოდა. რამდენიც უნდა ვეძიოთ სომხების და თათრების ჟღერა-ხოცვის მიზეზი, ბოლოს მაინც იმ დასკვნამდე უნდა მივიდეთ, რომ ამის უმთავრესი მიზეზი ისევ ნიყთიერ პირობებში უნდა ვეძიოთ. დღემდის არც სომხის და მით უმეტეს არც თათრის პროლეტარიატს აქტიური როლი არ უთამაშია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. რაც მოხდა, რაც იყო, ეს ყოველივე საკუთრივ ბურჟუაზიის აქტიური მოქმედების ნაყოფია. თუ რა მიწნებელი გამოდგა ეს მოღვაწეობა, ამაზე აქ მეტია ლაპარაკი, — ეს ისეთაც აშკარაა. მომავალში პროლეტარიატმა უნდა უსათუოთ თავი გაანებოს უმოქმედობას, შეითვისოს კლასობრივი ბრძოლის დედა აზრი და თითონ იკისროს საზოგადოებრივ ურთიერთობაში პირველი როლის თამაშობა. მაშინ ადგილი აღარ ექნება არც ტერიტორიის საკითხს, არც ერთა შორის განხეთქილებას, ქიშპობას და მტრობას.

აქედან აშკარაა, რომ ჩვენ და გაზ. „არშალუისის“ რედაქცია ძლიერ შორსა ვართ ერთმანეთზე. მას უფრო დიდი ნათესაობა აქვს „ივერისას“ და „ცენტის ფურცელთან“ ისინი ერთი ერთმანეთს არ ჩამორჩებიან ლიბერალური და მალაღმარდოვანი ფრაზებით. იმედია, „არშალუისის“ რედაქცია მომავალში უფრო ფრთხილათ მოიქცევა.

ფ. მანარაძე.

ს ს ვ ა დ ა ს ს ვ ა ა მ ბ ე მ ბ ი .

17—19 სექტემბერს ქუთაისში სასამართლომ ხალხის თანადასწრებით გააჩნია საქმე პლ. და შალვა ჯაფარიძეებისა, სოლ. ჩხაიძის, სევ. სანაძის, სარდ. კაპანაძის, იოს. კირკიტაძის და მიხ. ვაშაძის. კირკიტაძეს ბრალდებოდა 1) წინასწარ განძრახვა ქიათურის სამრეწველო ბოქაულის თანაშემწის მხეიძის მოკვლისა, რადგანაც ამ უკანასკნელმა გამოძიებაზე და სასამართლოში მისცა იმ გვარი ჩვენება ქიათურაში მომხდარ მუშათა არეულობის შესახებ, რომლითაც რამოდენიმე ქიათურელს ბრალი ედებოდა ამ არეულობის მოხდენაში. კირკიტაძემ ვილაც შაქროსთან ესროლა რევოლვერი მხეიძეს, მაგრამ ააცილა, 2) და მაშინვე, რომ თავი დაეხწია დაქვრივსაგან, ესროლა იქვე მყოფ პოლიც. დარაჯს მამიაშვილს, რომელსაც ტყვია აცილდა; კაპანაძეს — წინად განძრახვა პოლიც. დარაჯის იაკობჩუკის მოკვლისა, რადგანაც ამ უკანასკნელმა წინ დღით, თანამდებობის ასრულების დროს, მოკლა ზემოხსენებული შაქრო, კაპანაძემ 25 თებერვალს 1905 წ. რამოდენიმეჯერ ესროლა რევოლვერი იაკობჩუკს და დასჭრა იგი. პლატონ და შალვა ჯაფარიძეებს, ჩხაიძეს, სანაძეს და ვაშაძეს ბრალდებოდა ამ წლის 25 თებერვალს ქიათურაში მომხდარ ყრილობაში, მონაწილეების მიღება იმ მიზნით, რომ მოეკლათ სამრეწველო ბოქაულის თანაშემწე მხეიძე, ამ უკანასკნელის

მიერ გამოძიებაზე და სასამართლოში მიცემულ ჩვენების გამო, რომლითაც რამოდენიმე ქიათურელს ბრალი ედება არეულობის მოხდენაში, და აგრეთვე პოლიც. დარაჯები, წინ დღით მომხდარ შაქროს მკვლელობისათვის. ბრალდებით შეერთებულის ძალით მოკლეს ზემოხსენებული მხეიძე და პოლიც. დარაჯები იაკობჩუკი და პერედერინი. დასწევს პოლიც. კაზარმა და გაიტაცეს იქიდან დარაჯების თოფები და ხმლები, ვაშაძე კი ხელმძღვანელობდა ბრბოს და აქეზებდა მას. ამოღებულ ხანჯლით ნიშანს აძლევდა მას თუ საით მიემართა ბრბოს, თავის საშველათ გაქცეულს, დარაჯების მოსაკლავათ. შალვა ჯაფარიძეს ბრალდებოდა ამ დროს იმავე მიზნით დარაჯების კაზარმისათვის წინასწარ განზრახვით ცეცხლის წაქიდება, მიუხედავად იმისა რომ შიგ კაზარმაში იმყოფებოდა ორი პოლიც. დარაჯი თავის ცოლ-შვილით. სასამართლომ გადაუწყვიტა: შალვა ჯაფარიძეს, სევასტი სანაძეს და მიხეილ ვაშაძეს ჩამოხრჩობა, იოსებ კირკიტაძეს—უვადო კატორგა, სარდიონ კაპანაძეს—15 წლით კატორგა, პლატონ ჯაფარიძე და სოლომონ ჩხაიძე სასამართლომ გაამართლა.

— 22 სექტემბერს გუბერნატორმა დაუბრუნა ქალაქის გამგეობას ხმოსნების განცხადება თანამდებობიდან გადადგომაზე. ამის გამო ქალაქის თავის მოადგილე თავ. ვ. ნ. ჩერქეზიშვილი ამ დღეებში აპირებს ამ საკითხის განსახილველათ ხმოსნების კერძო თათბირის მოწვევას. (ნ. ო.).

— საჩივარი ადმინისტრაციაზე. ქალაქის სახლში მდგომი მეთაფთიაქე ბ. გვინი ადმინისტრაციას უჩივის ზარალის ანაზღაურებას, რომელიც მოუვიდა მას 29 აგვისტოს მომხდარ თოფების სროლის დროს, რომლითაც აფთიაქის ფანჯრები დაიშტრა და დაშავდა ლაბორატორია. საჩივარი მან წარუდგინა ტფილისის გენერალ-გუბერნატორს, რომელმაც „კავკასის“ სიტყვით გვინს დაუბრუნა თხოვნა და განუმარტა, რომ კანონის ძალით ამისთანა შემთხვევებში პასუხს აგებს სახლის პატრონი, რომელმაც დაუშვა უკანონო კრება, რომლის დაშლისათვის საჭირო შეიქნა იარაღი. ე. ი. ამ შემთხვევაში საჩივარი უნდა მიეცეს ქალაქის თვით მართველობას.

— გორის მაზრის სოფელ ხვედურეთიდან იტყობინებიან, რომ ვიღაც უკნობ პირთ მოუკლავთ ადგილობრივი შემამულე თავ. ი. ციციშვილი.

— ერევნიდან იწერებიან, რომ 19 სექტემბერს საღამოს 5 საათზე, ბულვარზე სროლა დაიწყო თათრებსა და სომხებს შორის, რომელმაც 20 წუთს გასტანა. მოკლულია 2 მუსულმანი, დაჭრილია 8, ციხეში ჩამწყვდიეს 4 სახლს პატრონი, საიდანაც ისროდნენ. დღეს ქალაქს შიშიანობა ეტყობა.

— ადესის გენ.-გუბერნატორი აცხადებს—სტუდენტების პირველი საყოველთაო ყრილობა, უნივერსიტეტის მთავრობის გაუფრთხილებლობისა და დაუდევრობის გამო, გარდაიქცა ყველასათვის ხელმისაწვდენ საზოგადო კრებათ. გენერ.-გუბერნატორი, მიმართავს რა პროფესორებისა და სტუდენტების კეთილგონიერებას, აფრთხილებს კერძო პირთ, რომ, თუ ვინცობაა, ვინმე მათგანი აღმოჩნდა, სტუდენტების ყრილობებზე უნივერსიტეტში, მათსი მანეთი გადახდება ჯარიმათ.

— სახელმწიფო სათათბიროს წევრების რიცხვის გაწესრიგება კავკასიაში: ბაქოს გუბერნია—ბაქოდან—1; დანარჩენ ქალაქებისა და მაზრებიდან—2; ბათუმის ოლქიდან—1; დიდესტის ოლქიდან—2; განჯის გუბერნიიდან—3; ზაქათალის ოლქიდან—1; ყარსის ოლქიდან—3 ყაზახ-რუსებიდან და 3 დანარჩენ მცხოვრებთაგან; ქუთაისის გუბერნიიდან—2; სოხუ-

მის ოლქიდან—1, თერგის ოლქიდან—ყაზახ-რუსებიდან—1; დანარჩენ მცხოვრებთაგან—2; ტფილისის გუბერნიიდან—1; დანარჩენ ქალაქებისა და მაზრებიდან—1; შავი ზღვის გუბერნიიდან—1; ერევნისა—2, სულ 29.

— პეტერბურგის გაზეთებში დაბეჭდილია: „შინაგან საქმეთა სამინისტრო შეუდგა ახალ პროექტის შემუშავებას. პროექტი შეეხება კავკასიაში ყაზახ-რუსების დასახლებას. განზრახულია ყაზახები ადგილობრივ მცხოვრებლებში აურიონ, ესე იგი ყველა სოფელთან ყაზახთა სოფელიც იქნება. ყაზახებს მიეცემათ სახაზინო მიწები საგლეხო ბანკის შემწეობით“—ო.

— საქართველოს ექსარხოსის განკარგულებით სემინარიის ყველა მოწაფენი დათხოვნილ იქმნენ სემინარიიდან ახალ განკარგულებამდე. 20 აგვისტოს ყველა მოწაფეებმა მიიღეს გზის ფული და სოფლებში წავიდნენ.

— ამას წინად გორის სადგურზე, როდესაც სახალხო მატარებელი მივიდა, ჟანდარმებმა მესამე კლასის ვაგონში ორ მგზავრს უნახეს სამი ყუმბარა, ქართული ასოები და არალეგალური გამოცემანი. (ცნ. ფურც.).

— ქუთაისიდან გუშინ დეპუტით შეგვატყობინეს: 22 სექტ. თეატრის მახლობლათ რევოლუციით მოკლეს ქვიტირის სოფლის მწერალი მემძარიაშვილი.

— საღამოს 9 საათზე კლუბის მახლობლათ რევოლუციით მოუკლავთ ვალიკო წულუკიძე, მკვლელები დაიმაღნენ, წულუკიძეს ხუთჯერ დაახალეს რევოლუციით.

— სოლსკის პროექტით კრებებზე აკრძალულია ეკონომიურ, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ საკითხებზე ლაპარაკი. ამ კანონის დაცვა ევალება კრების თავმჯდომარეს; თუ თავმჯდომარემ ამ საგნებზე ლაპარაკის ნება მისცა ვისმე, ან 300 მანათით იქნება დაჯარიმებული, ან სამის თვით იქნება დაპატიმრებული (რ. ვ.).

— ამ ბოლო დროს რაჭაშიაც იჩინა თავი მოძრაობამ და დებისა, გლოლისა და ჭიორის საზოგადოების გარდა, მთელმა რაჭამ ყოველივე დამოკადებულება შესწყვიტა ადმინისტრაციასთან, «ცნ. ფურ.»

— პეტერბურგის ტენზოლოგიურ ინსტიტუტის ყრილობას დაესწრო 1045 სტუდენტი. გადასწყვიდეს განაახლონ მეცადინეობა.

— ბათუმში 19 სექტემბერს პოლიციამ რამდენიმე ქარხანა გაჩხრიკა და ერთ იმათგანში ბევრი თოფი და სამხედრო მასალა აღმოაჩინა. ამის გამო დაუტყვევებიათ 20 კაცი.

— ასხაბადში „ზაკასპ. ობოზრენიე“-ს სიტყვით, 13 სექტემბერს, კრასნოვოდსკში აღმოუჩინიათ ერთის ბაქოელის ბარგში 6 ხანჯალი, ერთი რევოლუციური და 55 პატრონა.

— ბაქოს დროებით სამხედრო სასამართლომ ჩამოხრჩობა გადაუწყვიტა უზნის ზედამხედველის მიქელაძის მოკვლისთვის ბრალდებულ მიხეილ გლურჯიძეს.

— ნიენი-ნოვგოროდის გუბერნატორმა აკრძალა ყოველგვარი კრება პოლიციის ნებადაურთველათ.

— ბათუმში ყუმბარები, თოფები და პატრონები უნახავთ არამიანცის ქარხანაში, როგორც ჩვენა ვწერდით. ადგილობრივ გაზეთის სიტყვით, ჯერ-ჯერობით დაუპატიმრებიათ 20 კაცი.

— სენატის განმარტებით წიგნთსავაჭროების გახსნა, რათა იათათ გაიყიდოს წიგნები, ერობების საქმე არ არის.

— ვარშვიდან იტყობინებიან, რომ ოპატოვის მაზრის

სოფ. ენერჯეციცეში დაცემიან სიმიზუნდის მადანს. საწყობე-ბიდან მოიპარეს 182 გირ. დინამიტი, 262 კონა პატრუქი და 5000 ფისტონი. დამნაშავენი ვერ აღმოაჩინეს.

— ბათუმში რუსის სანავოსნო და სავაჭრო საზოგადოების საწყობში დაიჭირეს 12 ყუთი ბერდანკა, რევოლვერი და პატრონა.

— კემიდან (ფინლიანდია) იუწყებიან, რომ ქანდარმები და პოლიციელები გაფაციცებით ჩხრეკენ ქალაქის ახლო-მახლო მდებარე ადგილებს. კრეისერ „აზია“-ს მოსამსახურებმა იპოვეს პატარა კუნძულ კემიზე ქვიშაში ჩაფლული 50 თოფი, 50 რევოლვერი, 8 ყუთი დინამიტი, 8 ათასი პატრონა.

— ქ. თელავიდან გვწერენ: 20 აპ თვეს აქაური სამოქალაქო სასწავლებლის მოწაფეები გაიფიცენ; გადასცეს უფროსს მოთხოვნილებანი, რის შემდეგ მთელი სკოლა გავიდა ქალაქ გარეთ სათათბიროთ. 21-ს მოხდა გაფიცვა სასულიერო სასწავლებელშიაც. ამავე სასწავლებლის შენობაში ეს ორი დღეა კრებები აქეთ კახეთის სამღვდლოებას. გარეშე პირებს არ ისწრობენ.

და შ ა-ს ო ტ ლ ი ს ა მ მ ე ბ ი.

სამურზაყანო. მდებარეობით სამურზაყანო განიფიქვება ორ ნაწილად: ჩრდილოეთის და სამხრეთის; ჩრდილო ნაწილი წარმოადგენს მთა-გორიან ადგილს ტყე ბუჩქებით დაფარულს, ჰავა აქ საკმაოდ სუფილია. ხოლო მეორე, სამხრეთის ნაწილი არის ვაკე ჭაობიანი ადგილი ტყე-ბუჩქებით დაფარული, რის გამო აქ ციებით ავადმყოფობა სწორი მკურნაა. სამურზაყანო შედგება 11 საზოგადოებისაგან და შეიცავს 52 ათასს მცხოვრებს რომელნიც ღანა-რავობენ მეგრულად. სამურზაყანოში მიწა საკმარისად არის, რის გამოც აქ აგრარული კითხვა ისე გამწვავებული არ არის, როგორც სხვაგან ჩვენში: ბევრი თავისუფალი მიწა (Общинныя земли), საიდგანად მცხოვრებლები საჭიროების დაგვარაოდ დებულბენ მიწას თავისდა სასარგებლოდ, მაგრამ გაიფიცის ნება კი არა აქვთ. აქ დროებით ვადდებული გლეხობა სულაც არ არის, მხოლოდ ზოგან სამეგრელოდან გადმოსასვლელი ცხოვრობენ თავად აზნაურების მიწაზე ნაღეს იხდიან. რადგანაც სამურზაყანოელი უზრუნველყოფილია, იგი თავის ოჯახს იშვიათად შორდება და ქალაქში სარეზერვუარ არ მიდის. რადგანაც მიწა ნაყოფიერაა, დიდი შრომაც არ არის სჭირ-რე, რომ სამურზაყანოელმა საკმაოდ სიმინდი დაიმუშაოს. მაგრამ სამურზაყანოელები ცდილობენ, უფრო იოლი შრომით იცხოვრონ, როგორც საქმედ არის ქურდობა-უჩინადობა. ქურდობა-უჩინადობა აქ ძალიან გავრცელებულია და ბევრს ხელბობათაც გადაქცევია. წარმოი-დგინეთ, ამისთანა პატარა კუთხეში ასამდე უჩინო იმადება და თავს ძარცვა-გლეჯით ირჩენს. მაგრამ, როგორც სხვაგან იმპერიაში, ისე სამურზაყანოშიც ხალხი ამ ბოლო დროს წამოდგა ფეხზე, გამო-დგობა, გახედ-გამოიხედა და დარწმუნდა, რომ ძველებურად ცხოვ-რება არ არის, დროა რომ განახლდეს. მან უარყო ძველი წესები, საერთოდ მოძრაობის ფერხულში ისიც ჩაურა, ისიც აღმოაჩინა გზას ადგება. ყოველგან სამურზაყანოში იკრიბება საზოგადოება და აქვს სჯაბასი თავის ჭირ-ვარამზე; ყოველგან ხალხმა შეკრება ძმობის და ამხანაგობის, ამიერიან ათისთავები და ასისთავები, რომელთაც მიანდო ქურდობა-უჩინადობის მოსპობა. ხალხმა ყოველგან გადაწყვი-ტა თავის ბედ-იბადას თვითონვე გაუძღვეს და ყოველივე საქმე საამხანაგო სამართლით გაარჩიოს, ვინაიდან ეხლანდელი სასამარ-თლოები მისთვის ხელ-საყრელი არ არიან. ურდობებზე ყოველ-გან ერთხმად დაადგინეს: 1) წინადადება მისცენ უჩინადებს, რომ ხალხს შემოუერთდენ და პატრონის შრომით იცხოვრონ, ხოლო ვინც ამას არ დათანხმდება, იმას საერთოდ ძალით სდიონ, როგორც

საზოგადოების მხენე წევრს, 2) მოსპოს ქურდობა, ტირილი და ქრწილი, როგორც საზარალო ჩვეულება. ამავე ურდობებზე ხალ-ხმა მოითხოვა:

- 1). თავისუფლება სიტყვის, ბეჭდის, კრების და სინიდისის.
- 2). სავადებულად უფასო სწავლა 16 წლამდე.
- 3). ახლობისთან ომის შეწყვეტა.
- 4). მუდმივი ჯარის გაუქმება და საყოველთაო შეიარაღება საჭიროების დროს თავის დასაცავად.
- 5). მოსპობა ახალი-დახალი გადასახადების და შემოსავალზე ზრდერესიული გადასახადების შემოღება.

ი. აგვისტოს ბ. ელინსკიმ, უბნის უფროსმა, დააპატიმრა თავადი ა. ემუხვარი, რომელსაც ბრალდებდა ხალხის მოძრაობაში მონაწილეობის მიღება, მაგრამ რადგანაც ვერაფერი დამამტკიცებუ-ლი საბუთი ვერ უშოვეს და ხალხმაც მოისურვა ამ საქმეში ჩარევა, იგი მეორე დღესვე გამოუშვეს. ბ. ელინსკის ძალიან უკმაყოფი-ლოა საზოგადოებები, ვინაიდან ის ყოველგან საზოგადოებას ღან-დავს, ამითრახებს და ხალხის ინტერესებს ფეხ-ქვეშ თელავს.

სოფ. ჩოჩხათი. (გურია). 28 აგვისტოს აქ მოხდა კრება. სხვათა შორის წამოყენებული იყო საკითხი შესახებ იმისა, რომ თავი დაანებონ სიმთვრალეს, როგორც ღვინის სასმელ ღუ-ქნებში, ისე კერძო პირების ოჯახში ქრწილის ან სხვა რაიმე შემთხვევის გამო. ცოტა ხნის გამათის შემდეგ კრებამ გადაწყვიტა; არავის არ უჭირდეს ნება ღუქნებში დათრბობის, და თუ ვინმე ამ დადგენილებას დაარღვევს, მან უნდა საზოგადო გზაზე დაუაროს ხუთი საყუბი გუნჯი თავისი ხარჯით. აგრეთვე დაავადეს იმ პირებს, რომლებსაც ექნება ოჯახში ქრწილი ან სტუმრიაზობა, მოწვეულ პირებს არ დააღვიწონ ნახევარ ბოთლზე მეტი ღვინო თითოეულს, წინააღმდეგ შემთხვევაში თუ რომელიმე პირისას ვინმე დათვრა, სასჯელი გადახდება ოჯახის პატრონს.

ზ რ ი ს. ლ ა ზ. გ უ რ გ ე ნ ი ძ ე.

ორენბურგი. ადგილობრივმა რეინის გზის მუშებმაც გამო-იღვიძეს დღეს და იგრძენეს თუ მუდამ უამ რა აუტანელ ჯიბის და შიმშილ-სიცხეს ითმენენ. თავისი ზრდერესი გაფიცვით განაცხა-დეს. ეს გაფიცვა მოყვა რამდენიმე ეკონომიური ხასიათის მოთ-ხოვნას. აი ეს მოთხოვნებიც: 1) მომატება ხელფასის, 2) გაუმ-ჯობება საქიმის, 3) ექიმობა უფასოდ როგორც მუშისთვის ისე მათი სახლობისთვის, 4) ავადმყოფობის დროს სრული ხელფასის შენახვა, 5) უფასო სასწავლებელი ბავშვებისათვის, 6) ზრდილო-ბიანი მოხურობა უფროსების მხრით და სხვა...

ეს მოთხოვნები წარუდგინეს ორენბურგ-ტაშკენტის რეინის გზის მუშებმა გამკობას და ზასუხისთვის ვადა დაუნიშნეს. მაგრამ ზასუხი ვერ მიიღეს. ამიტომ 1 ენკენისთვის მუშებმა ხელახლა მო-თხოვეს ზასუხი რეინის გზის უფროსს. მაგრამ ზასუხი არც ახლა აღიწესეს. მეორე დღეს 2 ენკენისთვის მუშები მივიდენ სახე-ლოვნობებში, მაგრამ არა სამუშაოდ, არამედ ზასუხის გასაცავად. ზასუხს კი არავინ აძლევდა. მაშინ მუშებმა გადაწყვიტეს გაფიცვა და კიდევ გაიფიცენ. გაიფიცენ ორენბურგ-ტაშკენტის და ორენბურგ-სამარის რეინის გზების მუშები, შეუერთდენ ერ-თმხრეთს ერთ დიდ მოედანზე. ერთ ხმათ გადაწყვიტეს რომ მუშაობას არ დაიწყებენ, სანამ იმათ მოთხოვნებს არ და-კმაყოფილებენ. 3 ენკენისთვის იმათ შეუერთდათ შეისრეები, რომლებიც მალე დაავადყოფილენ, რადგანაც უამათოდ მატარებლე-ბის მოძრაობა უნდა შეჩერებულიყო. მუშებმა განაცხადეს გაფიცვა და ერთს მოედანზე იერიდენ თავს ყოველ დღეს მისადაპირაკებლად. კრებებზე შევამჩნიე ერთი უცნობი პირი, რომელსაც პირველად არ იკარებდენ. ის ამბობდა, რომ მუშა ვარც, გვარად სემიონოვი, რომ

მას აქვს საბუკდავი და დაბუკდავი პრაქტიკული. რამ თუ სა-
ჭიროება იქნება, იმას კიდევაც შეუძლია პრაქტიკული დაბუკ-
დავა და სხვ. მუშებმა ამას უკვე თვალთ შეხედეს და შეუდგენ
იმის ვინაობის გამოძიებას; გაიგონ რამ ის ჯამში იყო და არა
მუშა. 8 ენკენისთვის შეგროვდნენ მუშები ერთ დანიშნულს ალვას
და ეს უნებობი ბირიც მოვიდა; მოვიდა თუ არა, შემთავლეს წრე
და დაუწყეს განხილვა; მას აღმოჩნდა ხანჯალი, სვისტაკა და შემ-
ხიველ ბირების სია. ამათში რი ქართულიც არაა. რაცა შემხი-
ველი ბირების სია წავითხუელ იქნა, მუშებმა გამოკითხეს მას, თუ
რას ღებულბის იგი ამდენი კაცების კაცებაში. უნებმა უმასუსა
რამ მას ამ ხელბიდან ასს მანეთამდის აქვს შემთავალი თვეში.
საღმამ მოინდომა ჯამში გასამართლება, მაგრამ ბოლოს ისევ
პოლიციას გადაცეს.

მისი «დანახების» საბუტები კი შესანახათ ერთს სახდო ბირს
კადანეს. 10 ენკენისთვის რინის გზის გამკვებაში რამდენიმე მო-
თხონა დაკამათოვდა და ჯერ ჯერობით მუშებზე დათანხმდენ,
და გათიფვაც კათავდა.

3. თ. ბალანჩივაძე.

ქიზიყი. რდესდაც გალაღბულმა და თავისუფლებიან ნავთ-
სადგურმა, აწ კი ბიურკრატულას რუჟიმა წელში გაწვეუტილმა
და მინათ ქველმა ქიზიყმაც იგრძნო დეკანდელი მოძრაობის მნი-
შენიანობა და ხალხის გამოთხოვება ვერავითარმა ბიურკრატულ-
მა მალაქმა ვერ შეაჩერა. აქც დაისვა ის დიდებული კითხვა, რა-
მეტიც დღეს მოელს რუსეთში წარმოშობა ცხოვრებაში. ყველა გაუ-
რბის ბიურკრატულ ანკას, ყველას მობეზრდა მისი ძალათ მაც-
ხანებობა, ყველა მოუთმენდა მოქალის ახალ ცხოვრებას. გუშინ კი-
დევე ერთ ქიზიყელა გლეხი, რომელსაც ცხრა თავიანი დევის ზდა-
ბრის და უარმანახის მეტი არა გაეგონა რა და არც რა სხვა ან-
ტურესება, დღეს ცხოვრებას კრიტიკის თვალთ უყურებს, რაც
მასში ხდება მისაწინა-მისწინს, დასაწინს იწინებს... ბევრი ვერც-
არა ხავს მოკიდებულმა, დრო გადასულმა ერთბას შემოღებამ გაუ-
რბია რამე ქიზიყელებში ბიურკრატას. თუმცა კი ბიურკრატის
„დავუკეპები“, ახლათ გამოჩევილი ჩინოფიკები და მათი კულები
ერთბის ქებით უყრებს უტკდავენ ხალხს, ბირდებთან აქ ნეტარ-
ცხოვრებას და იქ სასუფეველს ერთბის შემოღების მოხებით, მა-
გრამ ხალხში შინც გაისმის მძლავრი პრატესტი მის უვარგისო-
ბაზე: „ამისთანა ბირბებში ჩვენს წარმომადგენლებს ანავითარი
მნიშენიანობა არ უქნება და არჩეუბები ტყუალი დროს დაკარგვა და
წელის ნაყვა იქნება“. აქ ამ დღეებში დასაფლავეს ჯამში მირ
მოკლეული მეფურგუნე, რომელიც შეგებულ ბირად თურმე თვალე-
ბრდა და დიდის სინარულით უყურებდა დეკანდელ კამათავისუფ-
ლებელ მოძრაობას. მის ცხედარს საუცხოვო პატივი სცა ახლათ კა-
მოღვიძებულმა სიღნაღმა.

3. 5.

ქვემო იმერეთი. ენკენისთვის, ეს სამოსწავლო წლის დასა-
წყისი თითქმის თავდება, მაგრამ ჯერ ქვემო-იმერეთის სასოფლო
სკოლებში ბაი-ბურიც არ არის. აღარ გაისმის მოსწავლე ახალგაზ-
დობის მხარული კიჟინა ხალხის-მიერ ავადმწუნებულ სკოლები-
დან. ძინძში გასუველი, მეტის-შრომისაგან ილაჯ გამოღეული, ფენ-
შიშველა, წელში მოხრალი გლეხ-კაცი, შრომის შვილი-ჩვეულებ-
რივი სევენით და მუდართ ადრ მიდევს ქუხაში მასწავლებელს:
„ბატონო, შენი ჭირბიე, გვედრები მიიღე ჩემი შვილი“. და
ამის მასუსათ აღარ გაისმის მასწავლებელის მოკლე, მაგრამ ამავე
დროს მწარე სიტყვები: „გაიგეთ, თქვენი შვილებისთვის, აღარ
დაჩნა ალავო!“ დაიკეტა ქვემო-იმერეთის სკოლები. აქაური მკვი-
დნი განახლებულ სკოლას თხოულობენ დაჟინებით.

ქურდ-ბაცრება, შევასშება, კაცის-ყვლა, რომელიც ამ უკანა-

სენელ წლებში ქვემო-იმერეთის სოფლებში ხშირ მოვლენათ იქცა,
დღითი-დღე ისეობა. ასის თავები და ათის თავები მედრათ იტყვენ
სოფლებს და ყველა დამნაშავეებს, სოფელეთს მძლავრების დაწარ-
დგველთ. ხალხი თითონ სჯის. — ამ დღეებში ქვემო-იმერეთში
ტყუილა-უბრალეთ მოკლეს ხინის ერთი მჭედელი ფარულავა. ფა-
რულავა მოკლა სოფელ ჯინაშიან მცხოვრებმა ანდრიაძემ რველვე-
რით. ანდრიაძე დაუფანებლივ შეიხერეს და დატყუდა.

ხინის სასოცრატო სემინარიაში მისადები ეგზამენები დაშთა-
ვრდა, და ჩვეულებრივი მეტადინება დაიწყო. ხინის ქალების კერ-
ძე პრატემნახია ერთი წლით სრულიად დაიკეტა.

ილია ხახბაძე.

რუსეთის მდგომარეობა.

ჩვენ თვალწინ სამკვიდრო-საიციო-კხოლო ბრძოლა ხდება:
ორი ძალა ებრძვას ერთმანერთს; და ერთი მათგანის გამარ-
ჯება—მეორის სიკვდილს მოასწავებს. ყველამ კარგათ იცის
თუ ვინ არის ეს ორი ფალეფანი და რომელი მათგანი დას-
ძლიერს გაათორებულ ბრძოლაში, ხოლო ჯერ-ჯერობით ძნე-
ლი სათქმელია. როდის მოვლება ბოლო ამ შეტაკებას, რო-
დის მიწყნარდება მებრძოლ ფალეფანთა გახშირებული სულის
თქმა. რეაქცია და პროგრესი—ეს ორი დაუძინებელი მტე-
რი ერთმანერთსა -- პირის-პირ დვანან ბრძოლის ველებე და
გამარჯვება ხან ერთს უღიმის—ან მეორეს. მაგრამ რეაქციას
მხოლოთ უღიმის ბრძოლის ღმერთი და ეს ღიმილი ისეთივე
ცბიერი და ხან-მოკლეა. თუგორც თვით რეაქცია, რომელაც
დღეს თვითპყრობელი ბიუროკრატის სახით უდგას წინ რუ-
სეთის ძლიერ მოძრაობას. რამდენიც არ უნდა ეცადოს რუ-
სეთის ბნელმა ძალებმა დღევანდელი მღელვარების ჩაქრობას
და თავის ყოფილი მშვიდი ცხოვრების და განუსაზღვრელი
თვითნებობის აღდგინებას—ასეთი ცლა ამაო იქნება. ახალი
სასტრეკი ზომები მოძრაობის წინააღმდეგ მხოლოთ ნავით
ცეცხლას ჩაქრობას დაემსგავსება. დაჩლუნგებული შემოქმე-
დება ბიუროკრატისა ყველასათვის: სასაცალო გამხდარა, რა-
დგან მან არა ერთხელ და ორხელ დაუმტკიცა ქვეყანას თა-
ვისი სრული უსუსურობა. დიდი ხანი ათარის მას აქეთ
რაც ჩვენი ბიუროკრატია ათას სასუფეგო იმედებს
აპყარებდა მორეულ აღმოსავლეთში მომხდარ ომზე.
ჯერ კიდევ დაწყებულა არ იყო მახჯურიის საბინელი სისხ-
ლის ღვრა, რომ ბიუროკრატია უღვაშებში იღიმებოდა და
წინ და წინ ტუჩებს ილოკავდა. ეს ომი მას ბევრ კარგ რას-
მეს უქაღდა: მას სწამდა, რომ პატრიოტული გრძობით გა-
ტაცებული რუსეთი თავდავიწყებით მიეცემოდა თავის „სამ-
შობლოს დაცვის“ საქმეს და ყველა „ფარული საზოგადოე-
ბანი“, რომელნიც ძილს უფრთხობდა მას—მხოლოთ წარსუ-
ლის სამწუხარო მოგონებათ შეიქნებოდა. რა იცოდა ბეცმა
ბიუროკრატამ, თუ ეს საარაკო ომი, შინაური ტკივილების
გასაკურნავათ წამოწყებული, მისივე მსაჯული შეიქნებოდა,
საბოლოათ გამოაშკარავებდა დაწყულულულ იარებს და მის
ძველსა და ახალ ცოდვებს მხის სხივებზე გამოაშხეურებდა.
ომის დაწყებისას თითქო ყველაჯერი რეგიანათ მიმდინარეო-
ბდა რუსეთში. დიდსა და პატარა ქალაქებში პატრიოტული
მანიფესტაციები, ლოთი ხულიგანებისაგან შემდგარი პოლი-
ციის და „პატროტ“ ინტელიგენციის წინამძღოლობით—
სასიამოვნოთ ფხანდა გულს ბიუროკრატის. რეაქციის ხერ-
ხმა თითქო გასტრა და მახჯურიის საყალ-უწვდენელ ველ-
მინდვრებზე დანთხელი სისხლი „ქვეშევრდობებისა“ თითქო
მართლაც მალამოთ ეცხებოდა ბიუროკრატის მეოყეულ ბე-
დნიერებას. მაგრამ გაქრა, გაიფანტა ოცნება! პატრიოტულმა

მანიფესტაციებმა საწინააღმდეგო დემონსტრაციებს დაუთმო ალაგი. ხალხის შეგნებამ საკვირველი სისწრაფით იჩინა თავი და ისეთ ადგილებში იფეთქა, სადაც არავინ მოელოდა. ხალხის წარმომადგენლებზე ყბედობამ ვერ გამოიღო მოსალოდნელი ნაყოფი და აღმოსავლეთს დანთხეულ სისხლის ღვრას შიგ რუსეთში მოყვა სისხლის ღვრა. იაპონიასთან ომს კი ბოლო არ უჩნდა და გამარჯვება, მიუხედავად ჩვენი სარდლების ყოყოობისა, ისე შორს იყო რუსეთთან, როგორც მეორეთ მოსვლა. ხალხმა კიდევ უფრო უნდა თვალით დაუწყყო ცქერა ამ ომს და ახლა ბიუროკრატია იძულებული გახდა ზავზე ლაპარაკი დაეწყო. ომი უკვე აღარაფერს უქადდა სანუგეშოს, პირიქით, ის ძლიერ აფერხებდა ბიუროკრატის განზრახვებს, რადგან შინაური ამბოხება დღითიდღე ძლიერდებოდა და ყველა ძალები შინ იყო საჭირო... ზავი ჩამოვარდა და ომი შეწყდა. ახლა მთელი ყურადღება შინაურ ომს მიაქცია ბიუროკრატია; რეპრესიებს რეპრესიები მიუმატა. თითქმის მთელ სახელმწიფოში გაძლიერებულ დაცვის წესებია გამოცხადებული, ხოლო მრავალი ადგილები, მახრები და ზოგი გუბერნიებიც საომარ დროის პირობებში იმყოფება.

მიუხედავად ასეთი სასტიკი ღონისძიებისა, მოძრაობა არა თუ არ კლებულობს, დღითიდღე იზრდება; ყველა გაზრდების ქრონიკებში შეხვდებით პოლიტიკური მკვლელობის ამბებს ყოველ დღე, ხალხისა და ჯარის შეტაკებას, გაფიცვებსა და ბოიკოტებს, პოლიტიკური საქმეების გარჩევას, სიკვდილით დასჯას და სხვა და სხვა. როგორც მოსალოდნელი იყო რეაქცია იხტიბარს არ იტებს და მისს სისასტიკეს ბოლო არ უჩანს. სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა ნათელსა და ბნელს შორის დღითიდღე მწკავდება, ორი ფალევიანი-ხალხი და ბიუროკრატია გაშმაგებით ჩასქიდებიან ერთმანერთს, მაგრამ ახალ ამოხეთქილ ძალას, მედგარს და თავდადებულს დიდხანს ვერ გაუძლებს დახავსებული, გამოთაყვანებული ბიუროკრატია.

რუსეთის ქრონიკა

როგორც „ნ. ჟ.“ გაუგონია, პოლიციის დეპარტამენტი უგზავნის დომბროვის ქვანახშირის რაიონის ადმინისტრაციას ცირკულიარს, რომელშიაც თხოულობს სასტიკი ყურადღება მიაქციოს მუშა ხალხის განწყობილებაზე, რადგან ცნობებია, რომ შესაძლებელია ამ რაიონში იფეთქოს იმისთანა უწყსობებამ, როგორიც ბაქოში იყო. ეს გაფრთხილება გამოწვეულია ფინანსთა მინისტრის წერილით გენერალ-გუბერნატორ ტრეპოვისადმი. თავის წერილში სტატს-სეკრეტარი კოკოვცევი, უჩვენებს რა ბაქოს დრამის შედეგებზე მრეწველობისათვის, იტყობინება, რომ აქავს ცნობები დომბროვის ქვანახშირის რაიონში მოსახლენ უწყსობების მზადებაზე რუსეთის მრეწველობა საზრდოობს გასათბობი მასალით სამი წყაროდან: ბაქოს ნავთით და დ. დონის დომბროვის რაიონებიდან ქვანახშირით. რომ დაიღუპოს თუნდ ერთი ორ უკანასკნელ რაიონთაგანი, მრეწველობის უბედურებას რიცხვი არ ექნება.

მრეწველობის განყოფილება შეუდგა შემუშავებას მის მიერ მიღებულ ცნობებისას სამუშაო დღის ნამდვილ სიგრძეზე ევროპიული რუსეთის ყველა ფაბრიკებსა და ქარხნებში. ჯამმა ამ ცნობებისამ უნდა დაამტკიცოს სისწორე განყოფილებისაგან განზრახულ დღე და ღამის მუშაობის ნორმის შემცირებისა, რადგან თავიდანვე უკვე შეგვიძლია ვთქვათ,

რომ ამ წელიწადში განზრახული მუშაობის სისტემა წინა წელთან შედარებით საკმაოდ შეიცვალა სამუშაო დროს ნორმის შემცირების მხრით. განყოფილების მიერ შეკრებილ მასალებში არის შესადარებლათ ცნობები როგორც 1905 წ., ისე 1904 წლისაც, რაც იძლევა საშუალებას ცოტათ თუ ბევრათ ნამდვილი ციფრების საფუძვლით შევიტყუოთ ნამდვილი სურათი ფაბრიკა-ქარხანაში მუშაობის ხასგრძლივობისა დღე და ღამეში.

ოდესაში სულ 520,000 მცხოვრებია. აქედან მხოლოდ 700 კაცს ეძლევა საარჩევნო ცენზი დუმაში. ამ 700 კაციდან მხოლოდ 115-მა განაცხადა თანხმობა არჩევნებში მონაწილეობის მიღებისა. ასევე იქცევიან ამომრჩევლნი კიევში, ხარკოვში, ეკატერინოსლავში და სხვა ქალაქებშიც. (ს. ო.)

10 სექტემბერს დილის 11 საათზე შედგა კრება სამხედრო მედიცინის აკადემიაში მეცადინეობის დაწყების თაობაზე. კრებას დაესწრო 350 კაცი. გაარჩიეს საკითხავი იმის შესახებ თუ როგორ გადაწყდეს მეცადინეობის შეწყვეტა დაადგინეს გადაიდვას იმ მომენტამდე, როცა უფრო მიზნის შესაფერი იქნება ტაქტიკური მოსაზრებებით. დაწვრილებითი რეზოლიუცია რომელმაც მოთინა ნათელი ახლანდელ ისტორიულ მომენტს, მიღებულ იქმნა 313 ხმით, წინააღმდეგ 44.

ბელოსტოკის მომწვევებმა გაუკეთეს ბოიკოტი მესაქსუდის პაპიროზის ფაბრიკას კერძში. ამას ხსნიან მითი, რომ, როგორც ხმებია ახალგაზდა მესაქსუდი, თამბაქოს ქანხნის ერთი კანკანიონთაგანი იღებდა აკტიურ მონაწილეობას კერძის დარბევაში.

სრულიათ რუსეთის ექიმთა კავშირის დელეგატთა კრებამ გადაწყვიტა: დაარსდეს ბიურო, რომელმაც უნდა უშოვნოს ადგილი ან რაიმე პროფესიონალური სამუშაო იმ ექიმთ, რომელნიც სამსახურიდან გაძევებული არიან ადმინისტრაციის განკარგულებით. დაწერონ ურთიერთშორის ხელშეკრულება, რათა უფრო მეტი ზეგავლენა იქონიონ ადმინისტრაციაზე. იმ დაწესებულებათ, რომელნიც მთავრობის განკარგულებით ექიმებს დაითხოვენ, ბოიკოტი გამოუცხადონ. აგრეთვე ბოიკოტი გამოუცხადონ იმ ექიმებს, რომელნიც ასეთ დაწესებულებებში იმსახურებენ, ბოიკოტითვე შეხვდენ სახელმწიფო სათათბიროს, ვინაიდან მ ავვისტოს კანონი არ აკმაყოფილებს თავისუფლების მოთხოვნილებებს. მოაწყონ ხოლმე გაფიცვები სამსახურში, მხოლოდ პროფესიონალური მუშაობა კი არ შეწყვიტონ. საერთო გაფიცვა იქნება ერთი უკანასკნელ ღონისძიებათაგანი გაფიცვითა შესახებ დადგენილება ერთხმით იქმნა მიღებული.

პეტერბურგის წიგნის მაღაზიებში საცენზურო დაწესებულებამ დაიჭირა ნება დართული წიგნები: „ეკონომიური წერილები“ ბახისა და „კომუნის მკვდრები“ ა. არნურის. (პ.)

კავკაზში მე-21 დივიზიის უფროსმა გენ. სვეტლანოვმა აუკრძალა ჯარის კაცებს და აფიცრებს შემდეგი გაზეთების კითხვა: „სინ ოტ.“, „ნაშა უიზნ“-ას, „რუს“-ის და „კაზბევისა“. (ს. ო.)

დვინევი და კოშუშა, რომელთაც სევასტოპოლის სამხე-

დრო სასამართლომ სიკვდილით დასჯა გადაუწყვიტა, დახვრიტეს 3 სექტემბერს.

ფილოსოფიის დოქტორი, ლიტერატორი სატიკოვი რამდენიმე თვეა, რაც საპრობილეში იმყოფება. სატიკოვის დანაშაული იმაში მდგომარეობს, რომ მას 1904 წ. 5 დეკემბერს ბანკეტზე წარმოუთქვამს ამამღელვარებული სიტყვა, რომლითაც ორატორი თვით მპყრობელობითი მართველობის დასამხობათ ამხედრებდა მსმენელებს. (პ. რ.).

ეკატერინოსლავის სამხედრო სასამართლომ გაარჩია საქმე პეტერბურგის პრიატლოცენტის ტახიოლოსი, რომელსაც პრისტავის მოკვლის განზრახვა ბრალდებოდა. პრიატლოცენტს სასამართლომ ჩმორჩობა მიუსჯა; ამასთანავე დაადგინა შუამდგომლობა აღიძრას, რათა დამნაშავეს სასჯელი შეუმსუბუქონ. (ნ. ე.).

5 სექტემბერს ადვისის სამხედრო სასამართლომ 10 წლის კატორგა გადაუწყვიტა 19 წლის ჯაბუკ სლობოდსკის, რომელსაც ბრალდებოდა არეულობის დროს მემამოხეთა მხარეზე მოქმედება და მთავრობის განკარგულებათა წინააღმდეგ მოქმედება. (ს. ო.).

7 სექტემბერს პეტერბურგის სამხედრო საოლქო სასამართლომ გაარჩია საქმე საპი ესტონელი გლეხისა, რომელთაც სამხედრო დარაჯებზე თავ-დასხმა ბრალდებოდა. ბრალდებულებმა რუსული ლაპარაკი არ იცოდენ და თარჯიმანის საშვალებით აძლევდენ ჩვენებას. სასამართლომ ორი მათგანი გაამართლა; ხოლო მესამეს 2 წლით და 6 თვით არესტანტა გამასწორებელ განყოფილებაში გაგზავნა გადაუწყვიტა. (პრ.).

ხერსონში ადვისის სამსაჯულო პალატის სესიამ განიხილა ამ დღეებში მთელი რიგი პოლიტიკური საქმეებისა.

პირველში—სერგია გონჩაროვი, 28 წლის, ედება ბრალი აღნიშნული 1 ნ. 125 და 2 ნ. 132 სტ. სასჯ. კან. ბრალდებულმა არ მისცა პასუხი თავმჯდომარის ჩვეულებრივ კითხვებზე და თხოულობს, რომ ის გაიყვანონ სხდომის ზალიდან, რადგან იმას „მთელი ეს პროცედურა“ ზედმეტათ მიაჩნია.

საქმე იუსტიციის მინისტრის განკარგულებისამებრ გაიჩნა ხალხის დაუწრებლათ. ხალხის დასწრებით გამოცხადებულ რეზოლიუციით გონჩაროვი იცნეს დამნაშავეთ 2 ნ. 132 სტ. სისხ. სამ. კან. მოქმედებაში და არ იცნეს დამნაშავეთ 12 ნ. სტ. და უმადლესი მანიფესტის ძალით სასჯელი-საგან გაანთავისუფლეს.

მეორე საქმეში—მეშჩანინი აბრამ გაუზნერს, 18 წლისა, და პინხუს-ხაიმ-როვნერი, 28 წლისა: ბრალდებოდათ 1 ნ. 126 და 2 პ. 1 ნ. 129 სტ. სასჯ. კან.

ამ ბრალდებულებმაც ვგრეთვე გადაჭრით უარი თქვეს თავმჯდომარის კითხვებზე პასუხის მიცემისა, განაცხადეს რა, რომ არა სურთ მონაწილეობა მიიღონ პროცესში, საქმეს არჩევენ ხალხის დაუსწრებლათ.

სახალხოთ გამოცხადებული რეზოლიუციით გაუზნერი და პ. ხ. როვნერი ცნობილ იქნენ დამნაშავეთ 1 ნ. 126 სტ. სახ. კან. და მიესაჯათ უფლებების ახდა და გაგზავნა დასახლებათ, ხოლო მე-129 სტ. სამსაჯულომ გაამართლა. მესამეთ განიხილეს საქმე ბორუხ-გერშ ერლიანდსკისა, რომელსაც ედებოდა ბრალი 2 ნ. 132 სტ. სასჯ. კან. მ. გ. ერლიანდსკის მიუსჯა ცხრა თვით ციხეში დაპატიმრება.

უკანისკნელი საქმე, — როგორც „იუსთოეობა“ გამოგვეცემს, — გაიჩნა წოდებათა წარმომადგენელთა დაუსწრებლათ.

12 სექტემბერს პეტერბურგის პოლიტენიკუმის დარბაზში მოხდა კრება, რომელსაც დაესწრო 2,000-მდე სტუდენტი და პოლიტენიკუმის პროფესორთა მთელი კორპორაცია. პროფესორმა პოსნიკოვმა ყველა პროფესორთა მაგიერათ განაცხადა, თუ სტუდენტები წესიერ სწავლას არ შეუდგებიან და პოლიტენიკუმში პოლიტიკურ მიტინგების გამართვას დაიწყებენ, პროფესორები, დოცენტები და ლაბორანტები სამსახურს თავს დაანებებენო. სტუდენტებმა პასუხი გასცეს. ზოგი თხოულობდა სწავლას და პოლიტიკურ მიტინგების გამართვას, ზოგი—გაფიცვის ვაგრძელებას. აღარებელმა ორატორებმა ილაპარაკეს. ყველანი ამტკიცებდენ, რომ ასეთ დროს მშვიდობიანი სწავლა შეუძლებელია და ვერც სტუდენტები ჩამორჩებიან საზოგადო პოლიტიკურ მოძრაობასო. საკითხი კენჭის ყრით გადაწყდა: გაფიცვის მომხრე იყო 73 კაცი, სწავლისა—728; აქედან 700 მომხრე იყო პოლიტიკურ მიტინგების გამართვისა, 30—წინააღმდეგი, 8 კენჭი არ უყრიათ. (ს. ო.).

ს ა ზ ლ ზ ა რ ზ ა რ ე თ.

— **გერმანია.** ძირელ აკტიურ რევოლიუციონურ და სოციალისტურ პროპაგანდის გამო გერმანელ სალდათებსა და აგრეთვე იმ ახალგაზდათა შორის, რომლებსაც სამხედრო სამსახურში გაწვევა მოეღის, სამხედრო მინისტრმა, — როგორც იტყობინება „მატენის“ კორესპონდენტი ბერლინიდან, — გამოსცა ახალი პროკლამაცია, რომელშიაც, მიმართავს რა სალდათებს და უნტერაფიკრებს, უცხადებს იმათ, რომ არც ერთი გერმანელი სამხედრო პირი არ უნდა დაესწროს რომელიმე კრებებზე და მიტინგებზე და არც უნდა მიიღოს რაიმე მონაწილეობა ხელის მოწერაში და ფულების შეკრებაში თავის მთავრობისაგან ნებადაურთველათ ყოველივე შემთხვევითთვის სათითაოთ. აღეკრძალებათ ვგრეთვე მანიფესტაციებში მონაწილეობის მიღება და ქონება ნაწერი ან ნაბეჭდი პროკლამაციებისა და რევოლიუციონური ხასიათის თხზულებებისა. უკანასკნელ დავალობა თითოეულ სალდათს დაუყოვნებლივ შეატყობინოს მთავრობას იმ თავის ამხანაგებზე, რომლებიც ზემოხსენებულ ბრძანების წინააღმდეგ მოიქცევიან.

— **საშრანგეთი.** სოციალისტურ პარტიის სენის ფედერაციამ დაადგინა თავისი განჩინება პარტიის მუნიციპალურ რჩევის პრეზიდენტის ბრუსის საქციელის თაობაზე, რომელიც არის წევრი აღნიშნული ფედერაციისა. როგორც ვიცით, ბრუსმა გამოიწვია საყვედური სოციალისტების მხრით იმიუთ, რომ მან, როგორც პრეზიდენტმა ქალაქის რჩევისამ მიიღო მუნიციპალიტეტის სახელთ ისპანიის კორტოლი. ბრუსის მართლულობდა თავს მითი, რომ ადრევე მიღებული ქონდა ვალდებულება, რის გამოც შეუძლებელი შეიქნა ალფონს მე-XIII მიღების უარის თქმა. ფედერაციის რჩევამ დაადგინა: გამოითქვას მწუხარება მის თაობაზე, რომ მოქალაქე ბრუსმა და ორმა მისმა ამხანაგმა მუნიციპალურ რჩევაში ჩათვალეს თავის ვალათ უფრო მიიღონ სახეში ვალდებულებანი მესამე პირისა, ვინც მერთმნივე დადგენილებანი სოციალისტური პარტიისა, და მოაგონონ მათ, რომ თუ შემდგეში იმათ გაიმეორეს ამგვარი საქციელი, ისინი აგებენ პასუხს უსტავის ძალით.

— **ინგლისი.** წლიურმა მუშების კავშირთა კონგრესმა

რომელსაც ქონდა სხდომა განდევნი, ვერ შეასრულა უმთავრესი აზრი თავისი პროგრამისა. აზრი იყო შეერთება მუშების პარტიის სამი უმთავრესი ორგანიზაციისა: მუშების კავშირთა კონგრესის, ტრედ-იუნონების გენერალური ფედერაციისა და პარლამენტში მუშების წარმომადგენლობის გაფართოების კომიტეტისა.

აღნიშნული ორგანიზაციების შეერთების აზრი ეკუთვნოდა კონგრესის პარლამენტის კომიტეტს, რომელმაც 1905 წ. თებერვალში შეადგინა შეერთებული კრება მათი კომიტეტებისა, რომელმაც გამოთქვა სურვილი მუშების პარტიის ყველა ძალთა შეერთებისა.

კონგრესის წევრ ანდერსონმა შეერთება აღიარა საჭიროთ სხვა ორატორები კი წინააღმდეგ ამისა ამტკიცებდნენ, რომ სამი ორგანიზაციის შეერთება შეუძლებელია, რომ ეს გამოიწვევს არეულობას და განხეთქილებას. კენკის ყრით უმეტესობამ უარყო შეერთების რეზოლიუცია.

გამრამნია. ბერლინიდან იწერებიან იწერებიან: არ გასჭრა მოლაპარაკებამ ელექტრონის ქარხნების მუშებისა და მათ პატრონებს შორის. გაფიცულია 30 ათასი მუშა. მუშაობა აღიკვეთა აგრეთვე ბერლინის საზოგადოების ქარხანაში, რომელიც ტრამვაის მიმოსვლას ემსახურება. მუშების ადგილზე ჩააყენა საბჭომ ანგენერები და უმაღლესი მოსამსახურენი. ემინიანთ მიმოსვლის შეჩერებისა.—გაიხსნა სივხდი ქალთა პროგრესიულ კავშირებისა. მთავარი საკითხი ქორწინებისა და მისი ეკონომიურ საფუძვლის გირდაქმნა.

ელექტრონის სამრეწველოების გაფიცვა გრძელდება. ტრამვაის მიმოსვლა შეჩერდა. ყოველგან წესიერებაა მუშების უმწიკვლო ყოფაქცევის წყალობით. მუშების დელეგატები დადიან თეთრის ლენტებით მკლავებზე და აფრთხილებენ, არავინ დაარღვიოს წესიერება. საქსონიის ლანდტაგში არჩევნების დროს კონსერვატორებმა სამი ადგილი დაკარგეს ლიბერალების სასარგებლოთ. სოციალ-დემოკრატებმა ჰოლდშტეინი გაიყვანეს.

შინაური ქრონიკა.

ჩვენ ვიცით, რომ წელს რუსეთს შიმშილი მოეღოს. სიმშილი რუსეთში ჩვეულებრივ მოვლენათ ვარდაიქვა. ისეთი წელიწადი იშვიათი იქნება, რომ რომელსამე გუბერნიაში ხალხი სიმშილისაგან არ იტანჯებოდეს. მაგრამ წრევანდელი სიმშილი სხვა წლის სიმშილს არა გავს. მხოლოდ 1892 წლის სიმშილი თუ შეედრება მას. წელს დამშვიდა რამდენიმე გუბერნიის ხალხი, ე. ი. რამდენიმე ათი მილიონი გლეხკაცობა. სწორეთ წარმოუდგენელია ამოდენა ხალხის დამშვიდა, მაგრამ ეს ნამდვილი ამბავია, ოფიციალურათ დამოწმებული. ჯერ მაშინაც კი, როცა ნიმშილობა არ არის, რუსის გალატაკებულ და წყალწალბულ გლეხ-კაცობას უჭირს თავის შენახვა და ცოლ-შვილის გამოკვება, თორემ სიმშილობის დროს რაღა უნდა ითქვას. ისეთაც ეკონომიურ დაცემულ და შევიწროებულ რუსის გლეხობას წლევანდელი სიმშილობა სულ განადგურებას უქადის და მართლაც რა ეშველება მას? საიდან უნდა ელოდებოდეს იგი ხსნას? გაზეთების გამოანგარიშებით, დამშეულ გუბერნიების გამოსაკვებათ საჭიროა 250 მილიონი მანეთი. მაგრამ ახლა უნდა იკითხოთ, თუ საიდან შეიძლება ამოდენა ფულის შოვნა? მთავრობა იმას ვერ იშოვნის, რადგანაც ყოველივე ჩანთქა უბედურმა ომმა. იმავე დღეშია ერობებიც, რადგანაც არც იმათ მოვპოვებათ რაიმე სახსარი სიმ-

შილობის წინააღმდეგ საბრძოლველათ. იმიტომ იბადება სიმშილი კითხვა: მაშ რა მოუვა ამოდენა დამშეულ ხალხს? ნუ თუ იმას სიმშილისგან საკვდილი მოეღოს? ყველაზე უფრო შიშროვისი მტერი სიმშილია. მის დასამართლებლათ არ გამოდგება არც თოფი და არც ხარბახანი, არც ხიშტი და არც მათრახი. იმის დამლუბავ ზამანადგურებელ მოქმედებას ვერ შეაჩერებს ევრაეთიარი გარეშე ძალა. მასთან ბრძოლა შეუძლია მხოლოდ პურს, და აი იგი აკლია დამშეულ გლეხკაცობას, სოფლის მუშა ხალხს, რომლის კისერზე ტრიალებს ამოდენა სახელმწიფოს ხარჯები. მაგრამ ჩვენ ვცდებით როცა ვამბობთ, რომ რუსეთის გლეხობას პური არა აქვსო.

იმ დროს, როცა რუსის გლეხობას ლუკმა პური ენატრება საქმელათ, მის მიერ მოწეული პური საზღვარ გარეთ გააქვთ და აი სწორეთ აქ არის დღევანდელი კაპიტალისტური წესწყობილების ძირითადი წინააღმდეგობა. აქ შინ ხალხი სიმშილისაგან იხოცება, და იმავე დროს კი რუსეთის პური საზღვარ გარეთ გააქვთ. რათ არ რჩება ეს პური შინ ადგილობრივ მცხოვრებლების სიმშილისაგან დასახსნელათ? იმიტომ, რომ ადგილობრივ მცხოვრებლებს უკვე არავითარი სახსარი აღარ აქვთ პურის შესაძენათ. ცნობილია, რომ სიმშილობის დროს, რამდენათაც უფრო და უფრო დატაკდება და დაბლა ეცემა ხალხი. იმდენათ უფრო და უფრო მდიდრდება ხალხის სისხლის მწოველი წურბელები, ჩარჩები და საერთოთ ბურჟუა-კაპიტალისტები. ეს ხდება იმიტომ, რომ ხალხი იძულებული ხდება ნახევარ და ზოგჯერ მეხუთედ ფასათ გაყიდოს მისთვის საჭირო ნივთები, რომლებიც ხელში უვარდებათ ჩარჩ-ვაჭრებს, რომ შემდეგ როცა შემთხვევა მიეცემათ ერთი ორათ და ერთი სამათ გაასაღონ. თვით ის პური, რომელიც საზღვარ გარეთ გააქვთ, უმეტეს ნაწილათ ნახევრის ფასათ დამშეული ხალხისაგან არის ნაყიდი. შეიძლება ვინმე იკითხოს, დამშეული ხალხი რიდასთვის ყიდის პურს, როცა ეს მას უჭირს. საქმეც იმაშია, რომ სწორეთ მშეერ ხალხს უხდება მისთვის აუცილებლათ საჭირო პურის და სამეურნეო ხელსაწყოს ჩაღის ფასათ გაყიდვა, ვინაიდან ამას მას იძულებს ხაზინა, მემამულეები და მეფახშეები, ვინაიდან გლეხმა ჯერ ყველა ესენი უნდა დააკმაყოფილოს და მერე თავის თავისათვის იზრუნოს. და აი როცა თავისი თავისთვის ზრუნვას შეუდგება, მაშინ ხედავს, რომ მას აღარათფერი გააჩნია, რომ სიკვდილისაგან თავის დასახსნელათ იგი იძულებულია სამეურნეო იარაღებს გამოეთხოვოს. აქედან შეძენილი ფულით იგი მამასისხლათ ყიდულობს მის მიერ ნახევარ ფასათ გაყიდულ პურს. მაგრამ ჩქარა მას ეს უკანასკნელი საშუალებაც ეცლება ხელიდან და მაშინ იწყება სისტემატიური სიმშილის თმენა მოეღოს თავისი საშინელი შედეგებით. იმავე დროს კი საზღვარ გარეთ ყოველ დღე მილიონობით გააქვთ რუსეთის პური.

და აქ თქვენ აშკარათ ხედავთ, თუ რა ძლიერი განხეთქილება, თუ რა წინააღმდეგობა ღვივის თანამედროვე საზოგადოების გულში. ერთის უბედურება მეორის ბედნიერებას მეორეს გამდიდრებას ნიშნავს, ერთის გალატაკება და განადგურებას მოასწავებს. ამ უკანასკნელ დროს არც რუსეთის ბურჟუაზიას დაადვა მაინცადამაინც კარგი დღე: მისი ძლიერ მოსილი განვითარება როგორღაც შეფერხდა და იგი სასტიკათ დამარცხდა. მოგეხსენებათ, რომ მან შინაური ბაზარი დაკეტა საზღვარგარეთიდან შემოტანილი საქონელისათვის. ამ რიგათ რუსეთის ხალხი შეიქნა მის მწველეთ ფურათ, რომელსაც იგი როგორც უნდა ისე წველიდა. გინდა თუ არა უნდა შექველათ იყიდო და ჩვენი თანამემამულის მიერ უვარგისათ შემზადებული საქონელი, და ისიც მალულ ფა-

სებში, ვინაიდან სხვა გზა არ არის. საზღვარგარეთის იაფფასიანი და კარგი საქონელი შენთვის ხელმოუწოდებელია, ვინაიდან მაღალი ბაჟების წყალობით იგი სრულებით არ მოიპოვება ჩვენ ბაზარზე ან მეტათ ძვირათ ღირს. მაგრამ რუსეთს გათამამებული ბურჟუაზია, რუსეთის ხალხის სასხლით და ხორციტ გაძლარი ბურჟუა-კაპიტალისტები დღეს შინაური ბაზრით აღარ კმაყოფილდებიან, ისინი უცხოეთის ბაზრის დასაპრობათ ემზადებიან, ამაშიაც დახმარებას უწევს მათ მთავრობა; პირველ ხანებში კაპიტალისტებს აძლევდნ საზღვარგარეთ გატანილ საქონელზე სხვადასხვა ჯილდოებს ფულათ, ვინც მეტ საქონელს გაიტანს, იმას უფრო მეტი ჯილდო ერგება. შემდეგ მთავრობა ადგება აგრესიულ პოლიტიკას, ცდილობს სხვა ქვეყნების შემოერთებას ბურჟუაზიისათვის ბაზრის მოსაპოვებლათ. ჩინეთის საქმეში ჩარევა, პორტ-არტურის, დალნის დაქვეა და მანჯურიაში რკინის გზის გაყვანა მხოლოდ რუსეთის ბურჟუაზიის სასა-გებლოთ იყო გამოგონილი. მაგრამ აქ რუსეთის ბურჟუაზია მეტათ სასტიკათ დაძაბუნდა: მან არა თუ დაკარგა ამ ვეებერთელა ქვეყანაში ყოველგვარი გავლენა, არა თუ იქ დიდი ხნით ამოიკვეთა ფეხი და მოესპო თავის საქონელისთვის გასაფრცვლებელი ბაზარი, არამედ ეს დამარცხება მას შინაურ ბაზარსაც შეუსუსტებს. იაპონიასთან სავაჭრო ხელშეკრულება, რომელიც ზავის პირობებში შედის, უქვევლათ კარს გაუხსნის მთელ ციმბირში იაპონიის და აგრეთვე ამერიკის და ინგლისის ბევრათ უფრო იაფფასიან და ბევრათ უფრო კარგი თვისების საქონელს, რომელსაც მოცილებობას ვეღარ გაუწევს რუსეთის საქონელი. ეს გარემოება უქვევლათ სამრეწველო კრიზისს გამოიწვევს. მაგრამ კრიზისი ისეთაც მძინვარებს დღეს რუსეთში. იგი შედეგია საზოგადოებრივ ცხოვრების მოუწყობლობის, გლეხების და ქალაქის მუშების არეულობებისა. ამ მხრით ყველაზე უფრო დიდი გავლენა აქონიეს ბაქოში და სხვა ადგილებში მოძრაობა-სისხლის ღვრამ, თათრებსა და სომხებს შორის მომხდარმა ყოველათ უაზრო შეტაკებამ. ყველა ამ გარემოებებმა შეაჩერეს ბურჟუაზიის და კაპიტალისტების მიერ მუშა ხალხის გაყვლეფა, ე. ი. დროებით შეაჩერეს მდიდარ კლასების გამდიდრება. ამიტომ რუსეთის ბურჟუაზია საერთოთ და განსაკუთრებით ნავთის მრეწველები დიდ საგონებელს მიეცენ. ისინი მოთქვამენ, რომ იმათ განადგურება მოელოთ, ასე გეგონებათ, რომ სიმშლიისაგან სიკვდილი მოელოთ. მოითხოვენ დახმარებას, შემწეობას. მთავრობას შეჩივიან თავიანთ გაჭირვებულ მდგომარეობას და მისგან სხვადასხვა შემწეობას და დახმარებას ითხოვენ, თუ სესხით, თუ შედავაით და სხვადასხვა გადასახადის პატიებით. მოლა და ნუ შეიბრალებ დამშეულ კაპიტალისტებს და გაჭირვებულ მილიონერებს. და აი ეს ხდება ამ დროს, როცა რუსეთის გლეხობას ლუკმა პური არა აქვს, როცა მისი ცოლშვილი ტიტველ-მშიერი დაეხეტება, როცა აუარებელი მუშა ხალხი უსაქმოთ ქუჩაზე დაყიადებს.

იგი სხვაა—სხვაში სხვაა...

მე ძალიან მომწონს ვაზ. „ივერიის“ ზოგიერთი მოწინავე წერილები. განსაკუთრებით ავტორის მიერ სახელ-მოუწერიელი მეთაურები მომწონს, მკითხველო. ამიტომ—დილას, შევალ თუ არა რედაქციაში, უწინარეს ყოვლისა „ივერიას“ ვტაკებ ხელს, გადავშლი, და თუ ჩემი საყვარელი წერილი არის მეთაურათ მოთავსებული, გულის ფანქართ დავეწაფები და სულ-განაბული ვკითხულობ. ვკითხულობ და ჩემს

აღტაცებას საზღვარი არა აქვს: ყოველივე ფრაზა გამოქვლილია ისე, როგორც სამქედურში, თითოეული სიტყვა ავტორის მაგარ ჭკუას და დინჯათ წერის უნარს ამხელს. ვერც დეადი, მიუწოდებელი, ვერც ვერ მიხვდეს რომელი. სიტყვაფრთოსანი ნიქით ცხებული, დარბაისელი, ცეცხლით გზნებული. ვკითხულობ და თვალ წან მიდგას ავტორი იმ მომენტში. როცა იგი შემოქმედობს: რედაქტორის ოთახი. სამწერლო მაგიდა. ირგვლივ სამარისებური სიჩუმე მეფობს, რომელსაც მხოლოდ „ავტორის“ გახშირებული ხვნეშა არღვევს. ეს იმის ნიშანია, რომ პროცესი შემოქმედებისა დაწყებულიათავეში ერთი მეორეზე საშინელი აზრი უტრიალებს „ავტორის“ და მისი პოზა და თვალთა ეღვარება განრისხებულ ოტელოს მოგაგონებს. ასეთი სულიერი განწყობილება ავტორისა იმის მომასწავებელია, რომ იგი უსათუოთ „დასელებზე“ და „მოგზაურზე“ დაიწყებს წერას. ერთი წამი კიდევ და მეღანში მარწებული კალამი ავტორის ნებისამებრ წინადადებას დასწერს. შემოქმედების პროცესი ცოტა ხნით შეწყდა, კალმის წრიბინიც შეჩერდა და ოთახში კვლავ სიჩუმე ჩამოვარდა. ახლა შემდეგი ფრაზისთვისაა საქირო შემოქმედების პროცესის დაწყება და ავტორი იწყებს კიდევ. აფლი წურწურით ჩამოსდის დაწვებზე და გახშირებული სულის თქმა გვამცნობს, რომ ახალი ფრაზის თხზვა დაწყებულია.. და ასე და ამ ნაირათ: მეორეს მესამე მოყვება, მეამეს—მეოთხე, მეხუთე, სანამ ყველა ფრაზები აუ გამოილევს... მეოთხე მზათ არის! კმაყოფილია ჩვენი ავტორი: მან დაამტკიცა, რომ „დასელები“ უვიცები არიან, ან „ბოიკოტი“ ინგლისელებმა გამოიგონეს, ან და სოციალ-დემოკრატები ორი კაცის ინტერესებს იცავენ, ან კიდევ მუშათა პარტიას ჩვენში არავითარი ძალა არა აქვს, დაამტკიცა ყოველივე ეს და მის კმაყოფილებას საზღვარი არა აქვს. გამოიანგარიშა დაახლოვებით დაწერილი სტრიქონების რაოდენობა და ბედნიერათ ამოისუნთქა.

ასე მაქვს წარმოდგენილი იმ მოწინავე წერილების თხზვა, რომელიც მე ძალიან მიყვარს... ჩვენში ბევრია მწერლები, ძალიან ბევრი; ყოველი ქართველი მწერალი განიორჩევა ერთი მეორისაგან, მარა ჩვენი ავტორი სულ სხვაა: იგი არა გავს არც „სიტყვას“, ფელეტონების წყაროსა, რომელიც „ცნობის ფურცელის“ ამშვენებს საბაღნაროსა; არ გავს არც „იას“ შევნიერს, საზათ ხრილა, „ეკალოვანსა“, ასაკით დავაჟკაცებულს, აზრით კი მცარე წლოვანსა; არ გავს არც „გ. რ.“-ს მადლიანს, ნახს და უბრყვილი მწერალსა, პლატონიურათ რომ ეტრფის აგრარულ კითხვის მწვერვალსა; ვანო რამიშვილს სულ არ გავს, ფრაიბურგელსა დევსაო, რომლის წინაშე ბელტოვი დამარცხებული ძევსაო; არც ვაზიანს გავს უებროს, პუბლიცისტს პოეტოვანსა, ქვეყნის ქვეიანთა აზრს რომ ფენს „ცნობასა ფურცელოვანსა“. არც იმ ჩიტიძეს, რომელსაც ძალიან უყვარს წერაო. რომელმაც „აღუმა“ და მეფე ვერ შეათანხმა, ვერაო. იგი სულ სხვაა, იკურთხოს მისი ნათელი სახეო, იმ დღეს, მკითხველო, გახეთში მისი წერილი ნახეო? „როგორ გაკიცხეს გახეთში ჩვენ დროის მატრაკვეცაო! ამას ვერ დავთმობ, რადგანაც მატრაკვეცა ვარ მეცაო! ამ მახარაძემ უმსგავსომ სწორეთ რომ გამამხეცაო“, და ფაფარშლილი მწერალი მტერს გააფთრებით ეცაო. დასქვქ-დაქუხა, დაეღა და შეაშფოთა ზეცაო: „ჩემს სიტყვებს, ცეცხლში ნაწრთობსა, ვერ გაუმაგრდეს კლდეცაო. იმდენს გავინებ, რომ შედრკეს „ივერიისა“ ბქეცაო, აბა გაბედე და კვლავაც ახსენე მატრაკვეცაო!“...

თავუნა.

მეც ვეუბრებთ: ამოიღე „ავტორის“ მწვერვალსა და ამოიღე უმეცნიერობისა და უმეცნიერებისა მ-მ აუ მთელიწარე რადე

საკუთარი სახის დანახვა.

ძველი რომაელები ამბობდნენ: როცა ღმერთები კაცის გაუბედურებას მოინდომებენ, პირველათ მას ჭკუას დაუკარგავენო. სწორეთ ეს გამახსენდა, როცა გაზ. „ივერიის“ № 168-ში მეთაურის წერილი წავიკითხე. დინჯზე უდინჯეს, ზომიერზე უზომიერეს და დარბაისელზე უდარბაისელეს „ივერიას“ ყოველივე ეს თვისებები დაუკარგავს და ბრახმორეული პირიდან დორბლებსა ყრის. გაზეთს დაუვიწყია და თავისივე ფეხით გაუთელავს ის, რასაც იგი ამ რამდენიმე დღის წინეთ ქადაგებდა. დაუვიწყია თავისი საკუთარი სიტყვები, რომლებიც დასტამბული იყო „ივერიის“ № 158-ში, სახელდობ: „საჭიროა, რომ ყოველი პარტიის კაცი თავის იდეურ მოწინააღმდეგეში პატივს ცემდეს ადამიანს და მორიდებით ეპყრობოდეს მის ადამიანურ ღირსებას“-ო. ყოველივე ეს ქებული რედაქციის ქებულმა ხელმძღვანელმა დაივიწყა, ფეხქვეშ გათელა და ყველას აშკარათ დაანახვა, თუ მართლა თავის იდეურ მოწინააღმდეგეს როგორ უყურებს იგი ან როგორ ეპყრობა მის ადამიანურ ღირსებას. შეგვაძეკო რა მეთაურის ავტორმა ყოველგვარი უწმაწური ლანძღვა-გინებით, ბოლოს მან სულით ავთამყოფა ანუ უფრო გარკვევით რომ ვთქვათ გიჟი გვიწოდა და კრატე-ებინგის სააუღმყოფოში გაგვგზავნა სააქიმოს. აი როგორი მოპყრობა ცოდნია განახლებული რედაქციის ხელმძღვანელს, რედაქტორს ფილ. გოგინაშვილს. აი თურმე თავის იდეურ მოწინააღმდეგეში როგორა ცემს იგი პატივს ადამიანს და როგორ მორიდებით ეპყრობა მის ადამიანურ ღირსებას! აი თურმე რას ქვიებია „ივერიის“, დღევანდელი ხელმძღვანელის აზრით, ადამიანის პატივის ცემა და ადამიანური ღირსების მალლა დაყენება. როგორც ვიცით „ივერიის“ წინანდელი ცნობილი ხელმძღვანელიც, თ დი. ი. ჭავჭავაძეც, სწორეთ ასე იქცეოდა. იგიც ადამიანის მაღალ ღირსებაზე, პიროვნების ხელუხლებობაზე, კაცურ კაცობაზე და სხვა ამ გვარებზე გაიძახოდა სიტყვით და იმავე დროს კი საქმით ყოველი ფეხის ნაბიჯზე, როგორც მწერლობაში, ისე სხვა სფეროშიაც სხვის პიროვნებას, სხვის ადამიანურ ღირსებას ქელავდა და ჯეკნიდა. განახლებულ „ივერიას“, როგორც ეტყობა, კარგათ შეუთვისებია ძველ „ივერიის“ ზნე-ხასიათი. მაგრამ ეს ჩვენთვის ახალი ამბავი არ არის, და არც ისე რიგათ საინტერესოა. ამ ჟამათ ჩვენთვის საყურადღებო სულ სხვა გარემოებაა, სახელდობ ის, თუ რა იყო იმის მიზეზი, რომ პატივცემულმა რედაქციამ ყოველგვარი მორიდება და ადამიანის ღირსების პატივის ცემა დაკარგა. თურმე ნუ იტყვით ყველა ამის მიზეზი ყოფილა ჩემი წერილი «ისტორიული მატრაკვეცები!» ყოველივე ის, რასაც ჩვენ თანამედროვე მატრაკვეცებზე ვწერდით, «ივერიის» ხელმძღვანელს თავის თავზე მიუღია და აშკარათ, ყველას გასაგონათ გაიძახის, რომ მახარაძეს აქ მე და ჩემი ამხანაგები ყავს გამოყვანილიო. მოგვყავს აქ სიტყვა-სიტყვით «ივერიის» მეთაურის ის ადგილი, სადაც ეს გასაშტერებელი ამბავია მოთხრობილი, ვინაიდან ეს საყურადღებოა არა მარტო დღევანდელი თაობის ერთი ნაწილის დასახსიათებლათ, არამედ იგი საინტერესო იქნება მომავალი თაობისათვისაც. აი ეს ადგილიც.

პირველათ ახლანდელ „ივერიის“ ახირებულ ბავაჟის პატრონმა ხელმძღვანელმა ულალატა, ხალხს: დაბრუნდა საზღვარ გარეაიდან და ბ-ნ მახარაძეს არ მიემხრო. ამავე ხალ-

ხის დამლუბველ გზას დააღვა ფრებიურგში მოსწავლე რამი-შვილი, რომელიც, ბ-ნ მახარაძის სიტყვით, ხალხს უმატროს-ნოთ დალატობს. იმავე გზას მიყვა კიდევ ერთი მატრაკვეცი, თუ არ ვცდებით, ამ ჟამათ გერმანიაში მოსწავლე. დასასრულ ასეთივე გზა აირჩია ბ-ნმა ვლ. დარჩიაშვილმაც, რომელმაც, ერთ თავის საგაზეთო წერილში, გაბედა და სიყვარულის გრძნობით მოიხსენია თავისი სამშობლო. და, მოგეხსენებათ, ბ-ნ მახარაძეს ისე არა აადელვებს რა, როგორც სამშობლოს ხსენება, «ვიხადან პროლეტარიატს» და მაშასადამე, მის იდეოლოგსაც „სამშობლო არა აქვს-ო“.

აი თურმე ვინ ყოფილა ისინი, ვინც ჩვენ მატრაკვეცების სახელით მოვნათლეთ! სახელი და დიდება გაზ. «ივერიის» მეთაურის ავტორს ასეთი მიხვედრისათვის! მართალია ჩვენ ვწერდით ჩვენი დროის მატრაკვეცებზე და რამდენათაც ჩვენი სუსტი ძალ-ღონე შეგვწევდა იმათი დახასიათება გვინდოდა. მაგრამ იმას ვერასოდეს ვერ წარმოვიდგენდი, რომ ჩვენი ცდა ისეთი გამოდგებოდა, რომ იმაში ნათლათ დაინახავდნ თავიანთ თავს ზოგიერთი ჩვენი ლიტერატორები. მაგრამ ჩვენი მოლოდინი არ გამართლდა, და გაზ. «ივერიის» მეთაური წერილის ავტორმა ჩვენ სუსტ დახასიათებაში ნათლათ ამოაკითხა ოთხი პირის დახასიათება: ბ-ნ ფ. გოგინაშვილის, ივ. რამიშვილის, ვლ. დარჩიაშვილის და კიდევ ერთი უცნობის, რომელიც თურმე ამ ჟამათ გერმანიაში სწავლობს*) სწორეთ გასაშტერებელი ამბავია! ჩვენ ვცდილობდით რამდენიმეთ დაგვეხასიათებია, ჩვენი დროის მატრაკვეცები, საზოგადოებისათვის გვეჩვენებია მათი მოქმედების ყალბი საფუძველი, დაგვენახებებია მათი მეტრობა, ორგულობა, მლიქვნელობა, გაიძვერობა, პირფერობა და სხვ. ვერავინ ვერ უარყოფს, რომ ასეთი «მოღვაწეები» მრავალთავან უმრავლესია, როგორც სხვაგან, ისე ჩვენშიაც. მაგრამ „ივერიის“ მეთაურის ავტორს გადაუწყვეტია, რომ, ჩვენ ვითომც მხოლოთ „ივერიის“ ბურჯები გვყოლოდეს მხედველობაში, როცა თანამედროვე მატრაკვეცებზე ვწერდით. ვისაც ჩვენი წერილი წაკითხული აქვს, იმას უქველათ ეხსომება, რომ ჩვენ იქ ვახსიათებდით მატრაკვეცას საზოგადოთ, ცხოვრების ყველა სფეროში და მხოლოთ განსაკუთრებით ყურადღებას ვაქცევდით ლიტერატურულ მატრაკვეცებს. გაზ. „ივერიის“ კი მოჩვენებია, რომ ჩვენ მხოლოთ „ივერიის“ დღევანდელ ხელმძღვანელზე, ე. ი. ფ. გოგინაშვილზე, ივ. რამიშვილზე, ვლ. დარჩიაშვილზე და კიდევ ერთ უცნობ ახალგაზდაზე ვწერდით. საიდან გამოიყვანა მან ასეთი დასკვნა, რა მოსაზრების ძალით ამტკიცებს ამას ჩვენი ავტორი, ეს ჩვენ არ ვიცით. მართალია ჩვენ ლიტერატურულ მატრაკვეცებზე ვწერდით, მაგრამ ლიტერატურა ხომ მარტო ამ ოთხი კაცის მონაპოლის არ შეადგენს. ან შეიძლება მან იმ მოსაზრებით იხელმძღვანელა, რომ ვითომც ჩვენ მხოლოთ საზღვარგარეთ სწავლა მიღებული ლიტერატორები გვყვანდა მხედველობაში, მაგრამ ეს მოსაზრებაც ყოვლად უსაფუძველოა, ვინაიდან საზღვარგარეთ სწავლამიღებული ლიტერატორები ჩვენში გარდა იმ ოთხი პირისა სხვებიც არიან. შეიძლება კიდევ ხსენებული წერილის ავტორს ეგონა, რომ ჩვენ მხოლოთ განსაკუთრებით „ივერიის“ თანამშრომლები გვყავდა მხედველობაში

*) პატივცემული რედაქცია კაის იზამდა ბარემ ამ უცნობის ვინაობაც გამოეაშკარაებინა, ვინაიდან საზოგადოებისათვის მეტათ საჭიროა იცოდეს, თუ ვინ ემზადება სამატრაკვეცო ასპარეზზე სამოქმედოთ.

ში, მაგრამ ვინ არ იცის, რომ გარდა დასახელებული პირებისა, „ივერიის“ სხვა თანამშრომლებიცა ყავს, და რატომ პატივცემულმა ავტორმა ისინიც არ დაასახელა, რატომ ჩვენ წერილში მან მხოლოდ ოთხი კაცის დახასიათება ამოიკითხა?

რას უნდა მივაწეროთ ეს გარემოება? ერთა ქართული ანდაზა ამბობს: მეღას რაც აგონდებოდა, ის ესიზმრებოდაო. სწორეთ ასე მოსდის „ივერიის“ ხელმძღვანელს. მახინჯს ყოყოველთვის ეზარება თავისი სახის დანახვა, ისე როგორც ქეშმარიტების მღვინელს ქეშმარიტების გაგონება. თუ მართლა, „ივერიის“ მეთაურის ავტორი ჩამოთვლილ პირებში მატრაკვეცებს ახედავდა, რათ გამოაცხადა საქვეყნოთ, რომ მახარაძე მხოლოდ ამათ უწოდებს მატრაკვეცებსო. მაგრამ რადგანაც „ივერიის“ რედაქცია ასე მოიქცა, ალბათ იმე გასამართლებელი საბუთი ქონდა. ეს საბუთი კი იმაში მდგომარეობს, რომ მის მიერ დასახელებულ პირებს აშკარათ ემჩინებათ ყველა ის თვისებები, რომლებიც ჩვენ წერილში იყო ჩამოთვლილი მატრაკვეცების დასახასიათებლათ. ჩვენ დამნაშავე არავართ იმაში, რომ ჩვენ დახასიათებაში ზოგიერთ ვაჟბატონებმა თავისი საკუთარი სახე დაინახეს. მაგრამ ჩვენ რა შუაში ვართ თუ რომ ეს სახე მახინჯია! სარკე ხომ იმას აჩვენებს, რაც ნამდვილათაა, ამიტომ ჩვენ კარგათ გვესმის „ივერიის“ განრისხება და სიბრაზე. სიყალბის მჩმახავს მხოლოდ სიმართლის ეშინია. ჩვენი ნათქვამი რომ სიმართლეს მოკლებული ყოფილიყო, ბბ. გოგინაიშვილები ასე რიგათ როდი განრისხდებოდნენ და ასეთ სიბრაზეს კი არ გამოიჩინებდნენ.

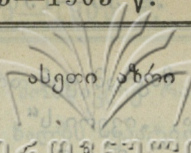
თვის წერილში ჩვენ არავის პირადათ არ ვეხებოდით, — ჩვენ მხოლოდ საზოგადოთ ვწერდით მატრაკვეცებზე. მაგრამ რადგანაც „ივერიის“ რედაქციამ ქართველ საზოგადოებას იმდენი სამსახური გაუწია, რომ ოთხი მატრაკვეცა პირადათ დასახელა, ამიტომ მეტი არ იქნება, რომ იმათ სამატრაკვეცო მოღვაწეობას რამდენიმეთ მინც ფარდა აეხადოს. ჩვენ აქ არაფერს ვიტყვით ბ-ნ ვლ. დარჩიაშვილის შესახებ, ვინაიდან ჯერ ჯერობით მისი ფიზიონომია ჩვენ კიდევ გამოურკვეველათ მიგვაჩნია, ვინაიდან ჯერ კიდევ იგი რაღაც რყევაშია და თითონაც კარგათ არ ესმის, ვის ან რას მიემბროს. არაფერს ვიტყვით აგრეთვე არც ბ-ნ ივ. რამიშვილის შესახებ, ვინაიდან მისი «მოღვაწეობა» ჯერ კიდევ მეტათ უმნიშვნელოა, ანუ როგორც ფრანგებმ ამბობენ იგი ჯერ *quantité negligeeable* წარმოადგენს. მით უმეტეს ეს უცნობი ახალგაზდის შესახებ უნდა ითქვას, რომლის ვინაობას, არ ვიცით, რა მოსაზრებით, მალავს „ივერიის“ რედაქცია. დაგვრჩა მაშ ბ-ნი ფ. გოგინაიშვილი, და მის შესახებ სწორეთ ღირს ლაპარაკი. სამწუხაროთ, აქ ჩვენ მას დაწვრილებით ვერ შევეხებით; მაგ., სრულებით ვერ შევეხებით მის მოღვაწეობას ლიტერატურულ ასპარეზზე, სანამ იგი განახლებულ «ივერიის» ხელმძღვანელი არ შეიქნებოდა. მაგრამ მისი მოღვაწეობის მოკლე განხილვაც კი საკმარისი იქნება ჩვენი მიზნისთვის.

დავიწყეთ «ივერიის» პირველ ნომრიდან. აქ მას ერთი მხრით თავისი თავი და თავისი ორგანო მუშა ხალხის ქომავათ და დამცველათ გამოყავდა. მაგრამ მეორე მხრით, იმავე სარედაქციო წერილში მუშა ხალხის ინტერესებს დალატობდა და აშკარათ ჩვენი ქართველი ბურჟუა-კაპიტალისტების ინტერესებს ესარჩლებოდა და მფარველობას უწევდა. აი რას წერდა იგი: „ქართველი გლეხი, მაგ., ღარიბია არა მარტო იმ მიზეზით, რომ იგი მემამულეს დიდ ღალას აძლევს და ბევრ სხვადასხვა გვარ გადასახადს იხდის, არამედ იმიტომაც, რომ იგი განუნათლებელია, მისი წარმოების ტეხნიკა ძველებურია და შრომა მცირე ნაყოფის მიმცემია. ქართველი

მუშა მცირე ქირას იღებს *) არა მარტო იმ მიზეზით, რომ მასში კლასობრივი თვითცნობიერება და ორგანიზაციის საჭიროების შეგნება ჯერ კიდევ სუსტია, არამედ იმიტომაც, რომ ადგილობრივი მრეწველი (ქართველი, რა თქმა უნდა. ფ. მ.) კაპიტალისტურ მოუშაღებლობის გამო, თანამედროვე გაუმჯობესებელ იარაღებით ვერ სარგებლობს და წარმოებას, ნაწარმოებათა რაოდენობისა და მოგების მხრივ, ვერ ახარაქიანებს. თუ ჩვენ, ერთის მხრივ, მომხრე ვართ კლასიურ ბრძოლისა მშრომელის ეკონომიური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ, მეორე მხრით მომხრე ვართ ყველა იმ გვარ ღონისძიება-საშუალებათა, რომელნიც ხელს შეუწყობენ საერთოთ მთელ საზოგადოებაში სწავლა-ცოდნის გავრცელებას, ერის საწარმოო ძალის განვითარებას. ესა და სხვა მსგავსი მუშაობა არის ისეთი საქმე, რომლის საგანი უფრო ზოგადი კულტურული ხასიათი აქვს და რომელიც ჩვენ, კლასობრივ ბრძოლასთან ერთათ, ფრიად საჭიროა და სასარგებლოთ მიგვაჩნია“. ანუ მოკლეთ: „ეროვნული თვითცნობიერება და ერთობა, როცა საქმე ეროვნულ არსებობასა და ისტორიული კულტურის დაცვას შეეხება, კლასობრივი თვითცნობიერება და საეკონომიო ბრძოლა როცა საკითხი შინაურ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა განკარგებასა და მშრომელი ხალხის ეკონომიურ ინტერესების დაცვას შეეხება, — აი გზა, რომელიც ჩვენ სწორათ და ნაყოფიერათ მიგვაყენია“.

აქედან მკითხველი აშკარათ ხედავს, თუ რა გზა აურჩევია ბ-ნ ფ. გოგინაიშვილს საზოგადოებრივ ასპარეზზე მოღვაწეობისათვის. მისი პროგრამა ისეთია, რომელიც შეუერთდება ყველა ქვეყნის ნაციონალ-ლიბერალს, ე. ი. ბურჟუაზიის იდეოლოგს. იგი აშკარათ გამოდის, რა თქმა უნდა, მუშა ხალხის წინააღმდეგ, იგი არ ებრძვის არც მუშების ორგანიზაციებს და არც მათში თვითცნობიერების განვითარების საქმეს, თუ ყოველსავე ამას მასსურ ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესობა აქვს მხედველობაში და მიმართული არ არის ქართველი მემამულეების და ქართველ მრეწველების წინააღმდეგ. ე. ი. ბ-ნ ფ. გოგინაიშვილს რწამს კლასობრივი ბრძოლა, თუ რომ ეს უკანასკნელი ეროვნული თვითცნობიერების განვითარებას ხელს არ უშლის. ეროვნული თვითცნობიერება — ეს იგივე ბურჟუაზიის იდეოლოგიაა, ვინაიდან იგი ჩვენ გვასწავლის: თუ ქართველი მუშა მცირე ქირას ღებულობს, ეს იმიტომ რომ ქართველ კაპიტალისტს მცირე შემოსავალი აქვს, აქედან ერთათერთი დასკვნა ასეთია: ხელი შევეუწყუთ ქართველ კაპიტალისტების გამდიდრებას და მაშინ ისინი მუშის ხელფასს მალა აწევენ. გარდა ამისა, ნუ დაივიწყებთ, რომ ქართველი გლეხი, ჩვენი ავტორის აზრით, ღარიბია არა იმ მიზეზით, რომ იგი დიდ ღალას აძლევს მემამულეს და სხვადასხვა გვარ გადასახადს იხდის, არამედ იმიტომ, რომ იგი გაუნათლებელია, ტეხნიკის არა გაგება რა, სწავლა ცოდნა მას არა აქვს და სხვა. როგორც ხედავთ, ასეთი აზრების გავრცელება, ბ-ნ გოგინაიშვილის აზრით, იგივე კლასობრივი შეგნების გავრცელებაა. თქვე დალოცვილო, ამას ხომ ნეტარსხენებული ი. ჭავჭავაძის დროინდელი «ივერიაც» არ ყოფდა უარს; სწორეთ მაშინაც ასე მსჯელობდნენ დღეს თქვენ მიერ განახლებული «ივერიის» ფურცლებზე. განსხვავება აქ მხოლოდ იმაშია, რომ თქვენ ეს აზრი უფრო ბუნდოვანათ გაყავთ. იცოდეთ, რომ კლასობრივი ბრძოლის ერთი მხრით და ეროვნული თვითცნობიერების და ერთობას იდეის მეორე მხრით შერიგება ყოველად

*) ხაზს ყველგან ჩვენ ვუსვამთ.

შეუძლებელია. და ის, ვინც ამას ქადაგებს, არა თუ ბურჟუაზიას ქომაგობს და ესარჩლება, არამედ იგი მუშა ხალხში შვენიების განვითარებას აბრკოლებს, რასაკვირველია, ეს ხდება იმდენათ, რამდენათაც ასეთ პირს გავლენა აქვს მუშა ხალხში. და აი ბ-ნი ფ. გოგიჩაიშვილი სისტემატიურათ აღვას მის მიერ არჩეულ გზას: იგი ვითომც მუშა ხალხის მოსარჩლე გამოდის, ვითომც კლასობრივ ბრძოლას აღიარებს, და ნამდვილათ კი ამ ბრძოლას აბნელებს, ბურჟუაზიაში ახვევს. რა საკითხსაც შეეხება იგი, მუდამ ნაციონალურ-ბურჟუაზიული თვალთახედვის წერტილიდან უნდა შეხედოს მას. იგი გვიქადაგებს, რომ დღე-, როცა საზოგადოება დაყოფილია მოწინააღმდეგე კლასებათ, შეიძლება, რომ ერთ და იგივე დროს ყველა ამ კლასების ინტერესებს ემსახურო ერთნაირათ. ასეთი სამსახური რომ ბურჟუაზიის სამსახურია, რომ ეს ბურჟუაზიის მოსარჩლეობას ნიშნავს და მაშასადამე მუშა ხალხის დაღატაკს, ეს მას როდი ჯერა. როცა მას ამის შეურყეველ დასამოკიცებელ საბუთზე გაუთითებთ, იგი თამამათ გაიძახის, რომ ეს სასაცილოა, სიცილის ღირსი და მეტი არაფერიო. მეორე შემთხვევაში იგი „კავკასიის კალენდარს“ იმოწმებს და ამ ყოველად გამოუდევარ წყაროს ცნობებს „ადგილობრივ ცხოვრებაზე დაკვირვებას“ უწოდებს (იხ. „ივერია“ № 140). ვისთვისაც მეცნიერება და მეცნიერული გამოკვლევა ასე ადვილათ ხელ-წამოსაკრავი არ არის, ვინც ცოტაოდნათ მაინც ცემს პატივს მეცნიერებას, იმას უეჭველათ გააოცებს ეს გარემოება: როგორ მოხდა, რომ პოლიტიკური ეკონომიის დოქტორი ასეთი ნდობით ექცევა „კავკასიის კალენდარის“ ცნობებს და თავის დასკვნებს იმაზე ამყარებს? თავისი მასწავლებლის მაინც როგორ არ რცხვენია, როცა პოლიტიკის მოხელეების მიერ შეთხზულ ცნობებს იგი „ადგილობრივ ცხოვრებაზე დაკვირვებას“ უწოდებს? მაგრამ ნუ გგონიათ, რომ ბ-ნი ფ. გოგიჩაიშვილი მართლაც ისეთი უვიცი იყოს, რომ მას არ გაეგებოდეს „კავკასიის კალენდარის“ სტატისტიკური ცნობების ფასი. საქმეც ის არის, რომ ეს მას კარგათ გაეგება, მაგრამ მიუხედავად ამისა იგი მაინც ამ ცნობებს იმოწმებს თავის მოწინააღმდეგეთა დასამარცხებლათ. იგი არაფერს არ ზოგავს, ოღონდ კი ქართველ მემამულეების, ქართველ კაპიტალისტების და ქართველ მოხელეების გული მოიგოს. გაიხსენეთ მისი წერილები: „ერთი გამწვსების გამო (...ივერია“ № 9), „ყალბი დასკვნა“ (№ 151) კახეთის მევენახეების საზოგადოებას იცავს მუშების წინააღმდეგ, და თქვენ დარწმუნდებით, თუ ვის ემსახურება იგი ღ ვისი მონა-მორჩილია, და იმავე დროს კი ბ-ნი გოგიჩაიშვილი გაიძახის, რომ იგი მშრომელი ხალხის, მუშების ინტერესების დამცველია, რომ იგი მუდამ იმათ ექომაგება და ესარჩლება. აქედან აშკარა უნდა იყოს, თუ რათ მიუღია თავის თავზე ბ-ნი გოგიჩაიშვილის ყოველივე ის, რასაც ჩვენ მატრაკვეცებზე ვწერდით.

Не моя тутъ вина... თუმც ბ-ნი ფ. გოგიჩაიშვილი ამ განმარტებით არ დაკმაყოფილდება, იმ შემთხვევაში ჩვენ იძულებული შევიქნებით მის „მოღვაწეობას“ უფრო დაწვრილებით შევეხებოთ.

ფ. მახარაძე.

სომხების იდეოლოგია.

(წერილი რედაქციის მიმართ).

ახალ შობილ მყვირალა გაზეთ „არშალუისის“ ფურცლებზე ამოვიკითხე, რომ ზოგიერთი გაზეთები და, სხვათა შორის, „მოგზაური“ სომეხ-მაჰმადიანთა ჟურნალში ბრალსა სდებენ სომეხთა ინტელიგენციის იდეოლოგიებს. „არშალუისის“

რასაკვირველია, არ მოსწონს „მოგზაურის“ ასეთი აზრი და თავისებურათ კიცხავს ამ „უცხო“ გაზეთს.

„მოგზაური“ ბრალსა სდებს სომეხთა ბურჟუაზიულ-იდეოლოგიებს; სტუქსავს მას და ამბობს, რომ მათი ინტელიგენცია სომხის პროლეტარიატის შეუგნებლობით და უფსკრულისკენ გააქანეს იგი.

ეს სრული ჭეშმარიტებაა და მე ორივე ხელს ვაწერ ასეთ შეხედულობაზე.

მე ძალიან დაახლოვებით ვიცნობ ზემოხსენებულ იდეოლოგთა პოზიციას, ვიცი თუ რამდენი უბედურება დაატყვის მათ თავზე სომხის პროლეტარიატს და ამიტომ არ შემიძლიაა ზიზლით არ მოვიხსენიო ივინი...

აქ არ შეგვხვები იმას, თუ რა როლს თამაშობდენ ჟღერის საქმეში თათართა ინტელიგენცია და „ბეგები“; ვიტყვი მხოლოდ რომ ესენი არა თუ უფსკრულისკენ მიაქანებდენ თავის „თანამომეგებს“, უშლიდენ კიდევ ამ უფსკრულიდან თავის დახწევას... მიუხედავად ამისა მე მწამს, რომ თათრებს შორის მოინახებიან ისეთი პატიოსანი და შეგნებული ქუშაკები, რომელნიც სულით და გულით ცდილობდენ და კვლავ კიდევ უფრო თავდავიწყებით ეცდებიან წამოაყენონ თათრების ბნელი და შეუგნებელი მასეა და შეგნება შეიტანონ მასში.

მე, რასაკვირველია, აზრათაც არ მომდის სომეხთა იდეოლოგიებს მათ „იდეეზე“ უარის თქმა მოვთხოვო, რადგან ვიცი რომ მათ თავიანთი „განათლება“ ბურჟუაზიის ნასუფრალის წყალობით მიუღიათ და ამისთვის ვალდებულნი არიან მონა-მორჩილათ დაიცონ თავიანთ კეთილისმყოფელთა ინტერესები.

ჩვენთვის აშკარაა, რომ თავის „წმინდა“ მიზნების გასახორციელებლათ ივინი არავითარ საშვალებას არ ზოგავენ და შოვინისტურ და ვიწრო ნაციონალისტურ აზრების გავრცელებით მათ სურთ ზავი ჩამოაკდონ ორ შეურთებულ მტერს — ბურჟუაზიასა და პროლეტარიატს შორის.

თუმცა ასეთი „ლოლიკა“ უტაქტო ბურჟუაზიისა ნამდვილ ლოლიკასთან შორს არის, მაგრამ მას გასაღალი აქვს შეუგნებელ ხალხში: ბურჟუაზიის იდეოლოგი მიდის ასეთ მასაში, აღზნებულათ ისერის მაღალყარდოვან, ამამღელვარებელ სიტყვებს, რომელნიც შეუგნებელთა ეროვნულ გრძობაზე მოქმედობენ. თუ ვინმე ეკონომიურ მდგომარეობაზე და შეუგნებლობაზე ელაპარაკება პროლეტარიატს, მაშინვე გამოხტებიან რამოდენიმე იდეოლოგები, რომელნიც თავისთავს მარქსიტებს უწოდებენ და პირზე ქაფმომდგარი იწყებენ ყვირილს სომეხთა ერის „ისტორიულ“ წარსულის შესახებ.

ბბ. იდეოლოგებო! ნუ თუ გგონიათ, რომ თქვენი ხრიკები ქვეყანას თვალს აუხვევენ? მოიგონეთ 7 აგვისტო ვანქის სობოროში. იქ მომხდარ ამბავს რომ თათრებს ან სხვა ბნელ ხალხს შორის ქონოდა ადგილი, ხომ საშანელი სისხლის ღერა აუცილებელი იყო. მხოლოდ ხალხის შეგნებამ აგვაცდინა ასეთი უბედურება....

ნუ თუ თქვენ, მარქსიზმის და ლიბერალიზმის ნიღაბით ახლაც ფიქრობთ თქვენი სახე დაუმალოთ თქვენს მეზობლებს? როდესაც გაიძახით თავმოწონეთ, „სომეხები განათლებული და კულტურული ხალხიაო“, თქვენ გყავთ სახეში „კლუბის პუბლიკა“, ერის ისეთი ნაწილი, რომელიც ყველფს და ჩაგრავს ხალხს.

მკითხველო, ვთქვით თქვენ გაინტერესებს სომეხების ყოფა-ცხოვრება და გინდათ სთქვათ რამე ან დასწეროთ ამ ხალხის მდგომარეობაზე ან კლასობრივ წინააღმდეგობაზე. ვაი თქვენი ბრალი, თუ კრინტი დასძარით შესახებ სომეხთა

ბურჟუაზიულ იდეოლოგიებისა; მუდამ ბურჟუაზიის ფაფგამოდებული დამცველი სომხური პრესა გააფთრებული დაგეცემათ თავზე და გაგტყლეთ იცოდეთ. ახლა ჩვენთვის აშკარაა, თუ რა ძნელია სომხის ხალხის სიბნელიდან გამოყვანა...

თფილისი.

ბ ა შ მ ს ა მ ბ ე ბ ი.

მთელი ჩვენი ცხოვრება თითქოს საშინელებათა დაუშრეტელ წყაროთ გადაიქცა; ჩვენს მოგონებაში მთელი „ბანარამაა“ იმ საშინელ ამბავთა, რომელიც განიცადა ჩვენმა ქვეყანამ: ჩვენ თვალწინ გვიდგა გომელისა და კიშინევის აწიოკება, პეტერბურგელ მუშების უდანაშაულო სისხლი, კურსკისა და პსკოვის ბავშვები და სხვ. და სხვ., მაგრამ ყველაფერი ეს ბაქოელ ამბებთან შედარებით კრთება... მკითხველმა უკვე იცის, თუ რა საშინელი ამბავი დატრიალდა ბაქოსა და მის მიდამოებში აგვისტოს 20—26 რიცხვებში. მაგრამ საშინელი გავლილი უბედურება და ყოველ წუთში სიკვდილის მოლოდინი კი არ ყოფილა თურმე, საშინელია ის შედეგი, რომელიც ამ ამბებს მოჰყვა. ორი-სამი კვირის წინ „ნავთის სამეფოში“ ცხოვრება სდუღდა. სამუშაო დაზვასა და მიწი: საბურღავ მანქანას დაეკავშირებია რამდენიმე ათი ათასი მუშას რუსსა და ებრაელს, პოლონელს და გერმანელს, ქართველსა და ლეკს, სომეხსა და თათარ მუშას — ერთ ბედის ქვეშ მყოფთ — ერთნაირი მდგომარეობა აკავშირებდა და ერთ საერთო მიზანს უხატავდა... ამათი შრომით დამზადებული საქონლით აქ, ბაქოში, სავსე იყო მწარმოებელთა თვალუწვდენელი ბედლები, იქ კი, ბაქოს გარეთ, იგივე საქონელი მაზუთის, ნავთის და ბენზინის სახით მთელ მსოფლიო ბაზარს მოდებოდა. რამდენიმე ასი ათასი გარეშე წარმოებაში მომუშავე ხალხის იღბალი დამოკიდებული იყო ამ წარმოებაზე, ათასობით ეხვია ხალხი საქონლის ბაზარზე გადატანას, ათი ათასი მუშა დაქსაქსული იყო ამ ნაწარმოების სააღებ-მიცემო საქმეში... დღეს კი შეწყდა მოძრავ ბაქოს მაჯის-ცემა და მასთან ერთათ ბევრი გარეშე წარმოებაც საფრთხეში ჩავარდა. შეუბრალებელმა ცეცხლმა შთანთქა მდიდრების მილიონები და მასთან ერთათ მუდმივი შრომით თავის მრჩენელი რამდენიმე ათი და ასი ათასი მუშა ულუკმა-პუროთ კარში გამოავლო. ჯერ აქ, ბაქოში, 30—40 ათასი კაცი დარჩა უადგილოთ; ნავთი არამცთუ საშინლათ გაძვირდა, გასატანიც აღარ არის. ამიტომ მდ. ვოლგაზე მოძრაობა სადაც არის უნდა შეჩერდეს, ბევრი რკინის-გზა კრიტიკულ მდგომარეობაშია, აუარებელი ქარხნები, რომელნიც მარტო მაზუთის საშვალეებით მოძრაობდენ, ჩერდება. ამნაირათ ბაქოელ მუშებთან ერთათ, რამდენიმე ასი ათას გარეშე მყოფ მუშას გამოეცალა სამუშევარი და ვინ იცის რამდენს იმათგანს შეიძლება სიმშლით სიკვდილი მოელოდეს. ხალხი იძულებულია საქარხნო ქალაქებიდან სოფელს მიმართოს, გადატაკებულ და დამშეულ სოფელს!.. „წახვალ ინანებ,—არ წახვალ მაინც ინანებო“—სწორეთ ეს ეთქმის ბაქოელ მუშას. მაგრამ შეუძლია კი იმას „არ წასვლა“? ნუთუ შესაძლებელია, რომ ბაქოელ მუშამ იმავე პირობებში, ე. ი. თუ ვერ დარწმუნდა, რომ მისი სიცოცხლე უზრუნველ-ყოფილი იქნება, შეუდგეს მუშაობას? სწორეთ ამ საკითხის გადაწყვეტაზე არის დამოკიდებული ცხოვრების წინანდებურათ აღორძინება და ასი ათასი მუშის სხვადასხვა წარმოებაში დაკავება. საუბედუროთ, მუშაობის დაწყება შეუძლებელია, შეუძლებელია დღევანდელ პირობებში მუშაობა, როცა არ იცი რა-წამში თავს დაგეცე-

მიან და სიცოცხლეს გამოგასალმებენ. მაგრამ ეს იმას კი არა ნიშნავს, რომ საზოგადოთ შეუძლებელი იყო ამ საშინელ ამბების შეჩერება და ცხოვრების ჩვეულებრივ განაგრძობა. ჩვენ ვყენება, სანამ თათარი და სომეხი ერთი-მეორეს არ ამოწყლენ. საჭიროა მხოლოთ ნამდვილი საშვალეებათა ხმარება, საჭიროა საქმეში იმის ჩარევა, ვინც უფრო მოაგვარებს ამ საქმეს.

თებერვლის შემდეგ ყველასათვის აშკარა იყო, რომ „ნავთის სამეფოს“ საფრთხე მოელოდა, განსაკუთრებით როცა ასეთივე ამბები დატრიალდა ნახიჩევანსა, ერევანსა და შუშაში. უდანაშაულოთ დაღვრილმა სისხლმა შურისძიება დაბადა ორ ხალხთა შორი და ორი მეზობელი ერთი-მეორეს გადაამტერა. საჭირო იყო განუწყვეტელი ქადაგება ძმობასა და ერთობაზე, ახსნა და გათვალისწინება იმ შედეგისა, რაც ამ შურისძიებას მოყვებოდა, საჭირო იყო გულ-ახლილ და ხალხთან დაახლოვებულ მოღვაწეების საქმეში ჩარევა, საჭირო იყო თავისუფალი სიტყვა... საუბედუროთ ჩვენ არაფერი ამისგვარი არ დაგვინახავს. ჩვენ დავინახეთ მხოლოთ საომარ დროის წესები; დავინახეთ, რომ საზოგადო კრებებისა და სიტყვის თავისუფლების მაგიერ, რომლის საშვალეებითაც მხოლოთ შეიძლებოდა, ერთი მხრით გამორკვევა ამ უაზრო მტრობას მიზეზებისა და მეორე მხრით, გადამტერებულთა დაახლოვება, მაგრამ ამის მაგიერათ ისედაც შებორკილ მოქალაქეს საზოგადოებრივ მოქმედების ყოველივე საშუალება შეუზღუდეს; ვხედავდით, რომ გადამტერებულ ხალხთა დამშვიდების მაგიერ ნავთის მწარმოებელთა წყალობით მთელ ბაქოს მიდამოებში ისეთი ელემენტი იღვამდა ფეხს, რომელიც არამცთუ უმთავრეს როლს ითამაშებდა ქლეტის დროს, არამედ ყოველივე ღონეს იღონებდა, რომ ქლეტა გამოეწვია *). ამიტომ დღეს თუ „ნავთის სამეფო“ აოხრებულია, ეს გასაკვირი არ უნდა იყოს. იმ პიროთ, რომელთაც ხალხის „აბეკუნობა“ აქეთ მითვისებული, სრულიათ ვერ წაიყვანეს საქმე საზოგადოებასთვის სასარგებლოთ. დღეს თვითონ ნავთის მწარმოებლები უტიფრათ აღიარებენ თავის განცხადებაში, რომელიც იმათ მინისტრს წარუდგინეს, რომ ის „მილიცია“, რომელიც „მშვიდობის“ დასაცავათ ყავდათ მათ დაქირავებული, აშკარა ყაჩაღებიდან შედგებოდა და ამ უბედურ დღეებში უმთავრესი ამოხრებელის როლიც იმათ იკისრესო. („Сынъ Отец.“ № 167).

საგულისხმო ფაქტია ასეთი თავისი თავის გამართლება, მკითხველო, განა?

ამის შემდეგ, განსაკუთრებითა დღეს, როცა თებერვლის დღეებზე უფრო ძნელი საკითხი წამოაყენა აგვისტოს შავმა დღეებმა, ვინაიდან ახლა არა მარტო მოძმეთა ურთიერთი ქლეტა არის მხედველობაში მისაღები, არამედ გარდა ამისა ასი ათასი მშრომელ ხალხის „ყოფნა არ ყოფნის“ საკითხი, აშკარა უნდა იყოს, რომ თუ მთელმა საზოგადოებამ არ მიიღო მონაწილეობა ამ საკითხის გადაწყვეტაში, საშინელ ამბებს ბოლო არ მოეღება. როგორც ყოველთვის, ისე ახლაც, ამ საშინელ ამბების დროს ყველაზე უფრო მუშა ხალხს დაატყდა თავზე უბედურება. ამიტომ ახლა მაინც უნდა მიენიჭოს მას უფლება, რომ როცა კაპიტალისტები იძიებენ საშვალეებს საწარმოვო იარაღების უზრუნველ საყოფელოთ, მუშა ხალხმაც მათთან ერთათ წამოაყენოს ის მოთხოვნები, რომელნიც უზრუნველყოფენ მუშის მდგომარეობას; უამისოთ საქმე ცალმხრივათ იქნება გადაწყვეტილი და უბედურების

*) ჩვენ ვამბობთ იმ „შავ რაზმების“ შესახებ, რომელიც „მილიციის“ სახელით გააბატონეს ნავთის „პროდისლებში“.

განმეორების შემდეგ (ეს კი მოსალოდნელია) სიტყვებზე უხვი მწარმოებლები კვლავ «იუდას» ცრემლებს დააფრქვევენ სხვადასხვა განცხადებებში, მაგრამ ეს საქმეს აღარ მოეხმარება. არ მოეხმარება ისე, როგორც ზევით მოყვანილი ნავთის-მწარმოებელთა «აღსარება» არ მოხმარდება საქმეს: საქმის წარმოება დღესაც მარტო იმათ ხელშია. მწარე გაკვეთილები და ის მოსაზრებანი, რომელიც დღესვე წამოყენებულა აღმინისტრაციისა და მრეწველთა ბანაკში, ნებას გვაძლევს ვთქვათ, რომ მშრომელი ხალხი კვლას მივიწყებულთ დარჩება. რას ფიქრობენ ისინი?—უპირველესათ ყოველისა მწარმოებლები თხოულობენ მთავრობისაგან ფულთ და ხმა არებას, მერე—ბაქოსა და მის მიდამოების ჯარით ავსებას და შემდეგ გამოთქვამენ სხვადასხვა სურვილს, რომელსაც, დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, თუ ორი პირველი მოთხოვნები კი დაუკმაყოფილეს, ხელს გაუშვებენ. ჯარი და ჯარი! ეს ისეთი საკითხია, რომელშიაც მუდამ შეთანხმდებიან მრეწველები და «ბიუროკრატია», და მართლაც ჯარებით უკვე აივსო ბაქო. კრედიტსაც უთუოთ დიდს გაუხსნიან მწარმოებლებს, მაგრამ ნუთუ ამით რამე ეშველება მშრომელ ხალხის მდგომარეობას?..

ამნაირათ ბაქოს პროლეტარიატი აშკარათ ხედავს, რომ, როგორც მოსალოდნელი იყო, მაზე არაფერს ზრუნავს, თუ თვითონ მან არ იზრუნა. დღეს ის დარწმუნებულია, რომ მშრომელი ხალხი შეადგენს ძალას და იმის შესახებ საკითხის გადაფუჩება არც ისე ადვილია, როგორც ზოგიერთს ჯერ კიდევ ჯერათ. ამიტომ ბაქოელ მუშებმა გადაწყვიტეს: მანამ არ შეუდგენ ნავთის პროდუქტების მუშაობას, სანამ არ დაკმაყოფილებენ იმათ მიერ წამოყენებულ პირობებს. აი, ეს პირობებიც: 1) მოსპობილ იქმნას საომარ დროის წესები და შეიარაღებულ იქმნან თვითონ მუშები მრეწველთა ხარჯით; 2) ქარხნებისა და „პროდუქტების“ გარეთ გაშენდეს სოფლები, სადაც მარტო მუშები იცხოვრებენ. ეს სოფლები ტრამვაით უმდა უერთდებოდეს სამუშაო ადგილებს. მრეწველებმა თავისი ხარჯით უნდა მოაწყონ აქ უფასო სკოლები, საავათმყოფოები, წიგნსაცავ-სამკითხველოები და სხვ.; 3) ამ სოფლებში უნდა იქნეს შემოღებული მუშათა სრული თვით-მართველობა; 4) დაარსდეს კაპიტალისტთა და მუშათაგან შემდგარი ბიურო, რომელიც მიაწვდის სამუშაოს ყველა უსაქმოდ დარჩენილ მუშას. ბიუროს შესანახი ხარჯი—ნავთის მწარმოებლებმა უნდა იკისრონ; 5) დაარსება მომხმარებელ საზოგადოებათა, რომელთა ხელმძღვანელი მხოლოდ მუშები იქნებიან; 6) იმ მუშებს, რომელთაც რომელიმე ფირმა დაითხოვს, სამი თვის ქირა უნდა მიეცეს; 7) სანამ მუშაობა დაიწყებოდეს სრული ქირა უნდა ეძლიოს იმ მუშებს, რომელთაც მწარმოებლები არ დაითხოვენ; 8) უნდა მიეცეს მუშებს დამწვარ ქონების ფასი; 9) მიეცეს მუშებს უფლება გამოსცენ თავისი გაზეთი რუსულ, ქაუთულ და თათრულ ენაზე. ნავთის მწარმოებლებმა შემწეობა უნდა აღმოუჩინონ გაზეთის გამოცემაში, გაზეთის ხელმძღვანელობა კი მარტო მუშებს ეკუთვნის; 10) ქარხნებსა და მადნებში მომუშავეთ მიეცეს კრების თავისუფლება და ამ კრებაზე თავისუფალ ლაპარაკის ნება; 11) ზოგიერთ ყოჩაღების გადასახლება; 12) ამორჩეულ იქმნას მუშების წარმომადგენლები, რომელნიც უნდა დაესწონდნენ მწარმოებელთა იმ საზოგადო კრებას, რომელიც სექტემბრის დამლევ რიცხვებში პეტერბურგში უნდა მოხდეს, და რომელთაც უნდა წარედგინონ ეს მოთხოვნები.

აი ის პირობები, რომელთა დაკმაყოფილება, მხოლოდ როგორც წინათ ვთქვით, შესაძლებელია გახდეს მუშების აზ-

რით ნავთის წარმოებაში მუშაობის დაწყებას. ჩვენ არ ვიცით, რა როლს ითამაშებენ ბაქოელ მუშების დეპუტატები იმ კრებაზე, რომელზედაც ბ. თინანსთა მინისტრი ითავიჯდომარებს. შეიძლება ამ კრებას იგივე შედეგი მოყვას მუშების მხრივ, რაც შიღლოვსკის ცნობილ კომისიას მოყვა, ხოლო ეს კი ცხადია, რომ მხოლოდ მუშებს შეუძლიათ ნათელი მოფინონ იმ საკითხს, რომლითაც დღეს მთელი ქვეყნიერობა დაინტერესებულია... მაგრამ, საუბედუროთ, არც ამ მოთხოვნებთა დაკმაყოფილება ჩააყენებს აბოზოქერბო ბაქოელ საქმეებს ნორმალურ კალაპოტში. ნამდვილი მალამო, რომელიც განკურნავს, როგორც ნავთის წარმოებას, ისე ჩვენ მოძმეთა გამწვავებულ ურთიერთობას, უნდა ვეძიოთ იმ საზოგადო მოთხოვნებთა დაკმაყოფილებაში, რომელსაც დღეს მედგრათ თხოულობს ყოველი შეგნებული მამულიშვილი. ბაქოელ მუშებს არც ეს მოთხოვნებიანი დავიწყებათ...

ბაქო.

თფილისის ტრამვაი და მისი მოსამსახურეები.

წერაღი რედაქციას მამართ.
ბ. რედაქტორო! გთხოვთ ადგილი დაუთმოთ თქვენ გაზეთში შემდეგ წერილს:

ყველას ეხსომება, თუ რა წვალება რა ვაი-ვაგლახი გამოვიარეთ თფილისის ტრამვაის მოსამსახურეებმა, მაგრამ კი ნუ იფიქრებთ, რომ ჩვენ საწადელს მივახწვიეთ. უკანასკნელი გაფიცვის შემდეგ, რომელიც ამ რამდენიმე თვის წინეთ მოხდა და რომელმაც გასტანა სამ კვირეს, ტრამვაის გამგეობამ აღკვეთვა ჩვენი მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ჩვენც რამდენიმე იმედი მოგვეცა. მაგრამ მოტყუებული დავრჩით. ჩვენ ყველაფრის იმედი მაშინ დავკარგეთ, როცა ოცდახუთ წარმომადგენლებში მხოლოდ ორი დაგვრჩა და ისიც კანტოლიორები. საკვირველია, სხვები სად გაქრენ. ახლა ჩვენ რა იმედი უნდა გვქონდეს ამ ორი წარმომადგენლის, რომლებიც ტრამვაის მოსამსახურეებს არც კი იცნობენ, და რომლებიც საჯაროთ გაიძახიან: მეთრეები და სტოროეები მოსამსახურეები არ არიან და ამიტომ იმათ ტანისამოსი არ ეკუთვნის ტრამვაის საზოგადოებიდან. თანახმათ ტრამვაის და მოსამსახურეების შეთანხმების მესამე მუხლისა, რომელზედაც ორ ორ ჩვენ წარმომადგენლებსაც უწერიათ ხელი, ტანისამოსი ყველა მოსამსახურეს უნდა მიეცეს. არ შემიძლია აქვე არ აღვნიშნო ის გარემოება, რომ ხსენებული წარმომადგენლები ყველა მოსამსახურეებს ეუბნებიან, რომ ჩვენი მადლიერი უნდა იყოთ, ვინაიდან ჯამაგირი ჩვენი მეცადინეობით მოგვიატესო და სხვ. მიკვირს როგორ არ მიმხედარან, რომ მუშას თითონ შეუძლია თავისი მდგომარეობის გაუმჯობესება და თავისი თავის განთავისუფლება.

გარდა ტანისამოსისა, ტრამვაის საზოგადოებას დღემდის არ დაუკმაყოფილებია ზევით დასახელებული შეთანხმების შემდეგი მუხლები: 9, სადაც ნათქვამია, რომ საზოგადოება ერთ ხნობით იღებს ბიბლიოთეკასათვის წიგნების შესაძენათ 300 მან., და წლიურათ 150 მან., და აგრეთვე აძლევს ოთახს გათბობით და განათებით; 10, რომელიც ამბობს მოსამსახურეებისათვის ურთი-ერთ დახმარების კასის დაარსების შესახებ, რისთვისაც საზოგადოება ერთხნობით იღებს 1000 მან., 11, რომელიც ამბობს ინსტრუქციის შემუშავების შესახებ., 14, რომელიც ამბობს სამუშაო დროს რვა საათამდის ჩამოყვანის შესახებ; და 16, რომლის ძალით საზოგადოებას გან-

საზღვრულ ადგილებში უნდა აეშენებია ფენისადგილები და ტანისამოსის შესანახი ოთახები.

საინტერესოა ვაცოდეთ, თუ რას ფიქრობენ ამის შესახებ ან თვით საზოგადოების გამგეობა ან და ჩვენი წარმომადგენლები.

კ. იმ—შვილი.

ფარმაცევტების საზოგადო კრება.

11 სექტემბერს, პეტერბურგის გრადონაჩალნიკის ნებადართვით, ტენიშევის სასწავლებლის დარბაზში მოხდა კრება გაფიცულ ფარმაცევტებისა. უმეტესობის სურვილისამებრ თავმჯდომარეთ იქმნა არჩეული ვ. ნ. არხანგელოვი. წამოყენებულ რყო ორი კითხვა: 1) ფარმაცევტების მიერ წარდგენილ მოთხოვნების შესახებ მეთაფთიაქებისადმი და 2) უკანასკნელთა დასანიშნავ კომისიაზე. თავმჯდომარის ამხანაგმა დ. ა. ლეონტიევმა შემოიტანა წინადადება პეტერბურგის სატახტო სამკურნალო სამმართველოს ქიმიკოს ფარმაცევტის ბ. ლემმერგირტისა, გლაზოვის აფთიაქის პატრონისა, რომ ამორჩეულ იქმნას კომისია 10 მოსამსახურეთაგან და 10 მეთაფთიაქეთა დელეგატთაგან, რომელიც უნდა წარუდგეს გრადონაჩალნიკს და მოილაპარაკოს კონფლიქტის მშვიდობიანად დაბოლოებაზე. თავმჯდომარე ამ შეერთებული კომისიისა, ბ. ლემმერგირტის წინადადებით, უნდა დანიშნულ იქმნეს გრადონაჩალნიკის მიერ.

მერე დაიწყეს ბაასი რიგით დასმულ კითხვებზე.

თავმჯდომარემ აცნობა კრებას, რომ კავშირის ბიუროსაგან შედგენილი მოთხოვნები უკვე გარჩეულ და მიღებულ იქმნა დიდი უმეტესობით როგორც რაიონების, ისე დელეგატების კრებებზე და ურჩევს არ დაკმაყოფილდნ ამით და არ შედგენ, რადგან 65 გაფიცულ აფთიაქებიდან ოცში უკვე მიღებულია მოთხოვნები ცოტა რამ შცვლით. კრებამ ერთხმად დაადგინა თავმჯდომარის წინადადებით არაფერი არ დაუთმონ პირველ მოთხოვნებში.

აფთეპარის ლემმერგირტის წინადადება ათი დელეგატის ამორჩევაზე ყველა ორატორებმა დაიწუნეს. ერთხმად გადაწყვიტეს ამ საკითხის გამორიცხვა რიგისაგან.

მერე გაარჩიეს კითხვა ფარმაცევტების წარმომადგენლების მონაწილეობაზე აფთეპარებთან ერთად. ორატორებმა ილაპარაკეს წინააღმდეგ მონაწილეობის მიღებისა კომისიაში, ნახეს რა შექმლებლათ ამნაირ კომისიაში აფთეპარებთან ერთად მუშაობა ახლანდელ პირობებში. ბევრი ორატორების აზრით დარჩენილა მხოლოდ ერთი საშუალება კავშირის მიერ აღნიშნულ მოთხოვნების მისაღწევათ — მუშაობის აღკვეთის გაგრძელება, მით უმეტეს, რომ წარდგენილი მოთხოვნები მინამალურია (რამდენიც კი შეიძლება მცირე).

ლ. მ. კლიაჩკომ მოიყვანა ისტორიული ცნობა ფარმაცევტების მოძრაობაზე.

როგორც 1895, ისე 1897 წლებში, როდესაც მოსამსახურე ფარმაცევტები წერილით მიიქცენ მეთაფთიაქებისადმი და თხოვეს თავის ცხოვრების გაუმჯობესობაზე, მათ მიიღეს უარი. ბოლოს, 1899 წელში მოსკოვში კრების დროს მეთაფთიაქები დაპირდნ, რომ მოსამსახურეები დღე-ღამე ორჯერ იცვლებოდნ. მაგრამ, როდესაც მოსამსახურეებმა მოაგონეს ამ დაპირების სისრულეში მოყვანა, მეთაფთიაქებმა ამაზე მოითხოვეს „ბუნტოვშიკების“ დათხოვნა და გადასახლება. ეს ისტორიული ფაქტები, ორატორის აზრით აჩვენებენ, რომ მოსამსახურეთაგან მონაწილეობის მიღება კომისიაში არაა შესაძლებელი. შემდეგ ორატორმა დაასურათა, თუ რამდენად

მიძინა ცხოვრება აფთიაქში. იმას ელანდება ამხანაგები, რომლებიც დაიბოცნ მხოლოდ აფთიაქის ცხოვრების არანორმალური პირობების გამო. ასე, მოკვდა ჩერნიშევი აფთიაქში ამხანაგი, როცა აბებს ამზადებდა—წასკდა პირიდან სისხლი და იქვე სამუშაო სტოლთან დალია სული. დღით სამუშაოროთ ამხანაგს მთელ თავის სიცოცხლეში მხოლოდ ერთხელ შეხვდა ნახევარი დღით მუშაობა და ისიც სიკვდილის გამო. მიცვალებულის გვამი გაიტანეს პატარა ქუჩიან ოთახში. აფთიაქის პატრონმა არა ქნა, რომ მიცვალებული გამოეტანათ ერთად ერთი სუფთა კარებით, რომელითაც შედიოდნ აფთიაქში, და რადგან უკანა კარები ძირელ ვიწრო იყო, იძულებული იყვენ კუბო ფანჯარიდან გამოეტათ. ორატორმა სიტყვა დააბოლოვა იმით, რომ ყველას ახსოვდეს აფთეპარების მოპყრობა და არავითარ კომისიებში იმათთან მონაწილეობა არ მიიღონ.

რამდენიმე ორატორები მონაწილეობის მიღების მომხრე იყვენ. ბ. შილნობერგსკი აცხადებს, მეთაფთიაქებმა იციან, რომ არის კავშირის ბიურო, რომელთანაც იმათ შეუძლიათ თავისი რწმუნებულის მეოხებით მოლაპარაკება, დ. გამოთქვას თავის აზრს კომისიის წინააღმდეგ.

ზოგიერთი ორატორები არიან კომისიაში მონაწილეობის მომხრე, მხოლოდ იმ პირობით, რომ გაგრძელდეს დაწყებული გაფიცვა სანამ კომისია შეთანხმდებოდეს.

კენჭის ყრის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ კომისიაში მონაწილეობის მომხრე 20 კაცია, წინააღმდეგ 386, 12 კი არ ჩაუგდიათ კენჭი.

კრებაზე უმეტესობის ხმით გადაწყდა, გადადებულ იქნას მუშაობის აკვეთის დროისთვის 10 პროცენტი პროვიზორების და თანაშემწეების ჯამაგირიდან და 5 პროცენტი შაგირდების ჯამაგირებიდან გაჭირვებულებისათვის ხელის გასამართავათ.

დაასრულა რა აღნიშნულ კითხვებზე ბჭობა, კრებამ მოუსმინა პროკესორ პელის აფთიაქის წარმომადგენელს, რომელმაც თავის გასამართლებლათ იმ საყვედურის გამო, რომ ამ აფთიაქის მოსამსახურეებმა არ დაუჭირეს მხარი კავშირს, განაცხადა: ორი მორიგეობით მუშაობის გარდა პელის აფთიაქში შრომის პირობები უკეთესაცაა იმაზე, რასაც კავშირი თხოულობს. პელის წინადადებაზე, რომ მუშაობა მორიგეობით შეყოფილთ წინანდელ ჯამაგირის შენახვით, მაგრამ უსაჩუქროთ, შტატმა არ მიიღო მორიგეობით მუშაობა და დათანხმდა ძველ პირობებში მუშაობაზე. კრებამ ამ განცხადებაზე წინააღმდეგობა განაცხადა. თავმჯდომარემ კრების სახელით თხოვა დელეგატს გადაეცა შტატისათვის, რომ 14 საათ, შრომა არანორმალურია და ეწინააღმდეგება ხალხის ტანის სიმთელეს. კრებამ მოითხოვა გადაეცეს დელეგატის პირით შტატს პელის აფთიაქისას დაუყოვნებლივ, რომ იმან წარადგინოს კავშირის გამომუშავებული მოთხოვნები.

ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა კრებაზე ფარმაცევტის გრეისის მიერ მოტანილი შენახვამ, რომელმაც გააცხადა, რომ ის შევიდა რა ბერგოლცის აფთიაქში მუშაობის ამკვეთების ნაფიერათ, ის მოიქცა დაუფიქრებლათ, რის გამო ის ითხოვეს კრების წინაშე პატიებას და ბოიკოტის ახსნას. ამასთან თხოულობს, რომ ის ფულები, რაც იმან მუშაობის აკვეთის დროს აიღო, მიიღონ კავშირის სასარგებლოთ. ამხანაგის გრეისის ამისთანა გულწრფელ შენახვას კრება მიეგება დიდი ტაშის კვრით. ის მიღებულ იქმნა უკანვე ამხანაგების წრეში.

კრებამ ერთხმად გამოუცხადა თავისი მადლობა სასწავლებლის დირექტორს ა. ი. ოსტროვარკის, რომ ნება მიცა უფასოთ ესარგებლათ სასწავლებლის შენობით.

მთელი რუსეთის ფარმაცევტების კავშირის ხარკოვის განყოფილებიდან მიღებულ იქნა ცნობა, რომ ისინი, თუ საჭიროა, სიამონგებით შეეწევიან ფულით პეტერბურგის ფარმაცევტებს. ამ განცხადებას თანაგრძნობით მიეგებიან. (ს. ოტ.).

ქართული წარმოდგენა

სახსრის თეატრში.

ქართული დრამატული საზოგადოების დასის მიერ

წარმოდგენილი იქნება:

ორშაბათს, 26 ენკენისთვეს,

საჟონის გასახსნელად

თავ. ალექსანდრე სუმბათაშვილის ცნობილი პიესა

I.

ღალატნი

ისტ. დრამა-ლეგენდა 5 მოქმ. თ. ა. სუმბათაშვილისა. გრ. ყიფშიძის თარგმანი.

ზენაბის როლს შეასრულებს ნ. ჩხეიძე.

მონაწილეობას იღებენ: ქბ-ნი ნ. გაბუნია-ცაგარლისა, დ. ივანიძე, ა. კარგარეთელი, ელ. ლეჟავა, ნ. ჩხეიძე. ბ-ნი: ვ. აბაშიძე, ვ. გუნია, შ. დადიანი, ს. სვიმონიძე, ზ. საფაროვი, კ. ყიფიანი, კ. შათირიშვილი, გ. შაღრიკიშვილი, დ. ჩარკვიანი, ა. ჯაყელი და სხვა.

წარმოდგენა დაიწყება 8 საათზედ.

ადგილების ფასი: ლოჟები 2 მანეთიდან 10 მანეთამდე, ბალკონი 50 კაპეიკიდან 1 მანეთამდე, გალერეია 20 კაპ.—35 კ. შვირდღებისათვის ადგილები 40 კაპ.

მზადდება წარმოსადგენად „ღვარძი“ დრ. 4 მოქ. „მარუხა“, „შიო თავადი“, „სულით ოპოლნი“ და სხვანი.

რეჟისორი ვალერიან გუნია.

კვირას, 25 სექტემბერს, 1905 წელს, სათავად-აზნაურო ბანკის ბაღში (სასაღლის ქუჩაზე) გაიმართება

ს ე ი რ ნ ო ზ ა :

სამშვიდობო-გაზრითურთ

ქართველ ქალთა საქველმოქმედო საზოგადოების სახარებლოთ.

ბაზრება დაიწყება დღის 12 საათზე და გათავდება საღამოს 10 საათზე. სეინანის დრას ბაღში დაუკრავს მუსიკა.

ბაღში იქნება სხვაგვარ გასართობი, უჩინმანის ქუდი, ფოსტა, მკითხაობა და სიუჟეტები.

სათავად-აზნაურო თეატრის ფოეში გაიმართება

მ ე კ ვ ა

ბაღში შესასვლელი ბილეთი დიდებისათვის ღირს 20 კ., ბავშვებისთვის—10 კ.

ვ. ვადილიას წიგნის მალაზიამ მიიღო შემდეგი ახალი წიგნები:

- Белтовъ. Къ вопросу о монистическ. взглядѣ на исторію. С.П.Б. 1905 г. Ц. 1 руб. 50 коп.
- К. Каутскій. Соціальный переворотъ. На другой день. С.П.Б. 1905 г. Ц. 20 к.
- „ Нашъ взглядъ на патриотизмъ и войну. Св. Фр. Ассизскій. С.П.Б. 1905 г. Ц. 10 к.

- „ Экономическое развитие и общественный строй. Ком. къ полож. Эрф. съезда С.П.Б. 1905 г. Ц. 20 к.
- „ Классовые интересы. О. 1905 г. Ц. 10 к.
- „ Кризисъ Австріи (Языкѣ и нація). К. 1905 г. Цѣна 10 к.
- „ Воспоминанія (Автобіографія). О. 1905 г. Ц. 5 коп.
- „ Программа германской рабочей партіи. Ц. 10 к.
- К. Марксъ. Капиталъ. Т. I. Подъ редакціей П. Струве. С.П.Б. 1899 г. Ц. 3 руб.
- „ Классовая борьба во Франціи. Съ пред. Ф. Энгельса. С.П.Б. Ц. 20 коп.
- „ Кэри и Бастія. Марксъ объ искусствѣ. С.П.Б. Ц. 10 к.
- Ф. Энгельсъ. Крестьянскій вопросъ во Франціи и Германіи. О. 1905 г. Ц. 15 к.
- „ Философія. Политическая экономія. Соціализмъ. Антидюрингъ. С.П.Б. 1905 г. Ц. 1 р. 50 к.
- А. Бебелъ. Грѣхи центра. О. 1905 г. Ц. 6 к.
- „ Антисемитизмъ и пролетаріатъ. О. 1905 г. Ц. 10 коп.
- П. Лафаргъ. За и противъ коммунизма. О. 1905 г. Ц. 15 к.
- „ Благотворительность. О. 1905 г. Ц. 8 к.
- „ Воспоминанія о К. Марксѣ. О. 1905 г. Ц. 10 к.
- Ж. Жоресъ. Идея мира и солидарность пролет. О. 1905 г. Ц. 12 к.
- Жоресъ и Бебелъ. Двѣ рѣчи на раб. конгрессѣ. О. 1905 г. Ц. 10 коп.
- А. Метеръ. Анархизмъ и коммунист. государство. О. 1905 г. Ц. 20 коп.
- Ж. Ламэ. Ростъ социализма въ Соед. Шт. О. 1905 г. Ц. 10 коп.
- Колонтай. Къ вопросу о классовой борьбѣ. С.П.Б. 1905 г. Ц. 10 коп.
- Л. Буржуа и А. Метэнъ. Основы государственн. устройства Франціи. С.П.Б. 1905 г. Ц. 10 к.
- Г. Зидовъ. Рабочее законодательство и раб. реформа въ Германіи. О. 1905 г. Ц. 6 к.
- М. Оленовъ. Государство и страхованіе рабочихъ. С.П.Б. 1905 г. Ц. 10 к.
- Р. Зейделъ. Норма рабочаго дня. О. 1905 г. Ц. 5 к.
- С. Вржасекъ. Основы госуд. устройства на Западѣ. С.П.Б. 1905 г. Ц. 7 к.
- В. Ривсъ. Женское избирательное право. К. 1905 г. Ц. 15 коп.
- „ Что такое рабочій день?
- Н. Ленинъ. Аграрный вопросъ и «Критики» Маркса. О. 1905 г. Ц. 15 к.
- Либкнехтъ. Наши цѣли. С.П.Б. 1905 г. Ц. 7 к.
- В. Браке. Долой социальдемократовъ! О. 1905 г. Ц. 8 к.
- М. Шиппель. Профессиональные союзы рабочихъ. О. 1905 г. Ц. 15 к.

ქალაქს გარეთ მცხოვრებთ შეუძლიანთ ფასლადებითაც გაიწერონ (სვ ნალოჟ. პლატ.).

ჩვენნი ადრესი: ქ. თბილისი, კიროჩნაია, № 7. (Г. Тифлисъ, Кирочная, № 7).

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.